

REFERAT |KRS| Formannskapet (2015-2019) d. 15-11-2017

Mødedato Onsdag d. 15. november 2017 kl. 09:00

Mødested Formannskapssalen

Indholdsfortegnelse

Program for møtet.....	3
Godkjenning av protokoll fra formannskapetets møte 01.11.17.....	6
Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand.....	8
Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.....	23
Boligprogram 2018-2021.....	37

Punkt 151/17: Program for møtet

MØTEINNKALLING TIL FORMANNSKAPET

Dato: 15.11.2017 kl. 09.00

Sted: Formannskapssalen

Innkalling gjelder bare medlemmer. Varamedlemmer møter etter særskilt innkalling.
Forfall medels snarest til Formannskapssekretæren tlf 38 24 34 79 7 98 28 79 38

PROGRAM FOR MØTET:

Kl. 09.00 – 10.00 **Formannskapets møte med studentrådet**

Kl. 10.00 **Saksbehandling**

SAKSKART			Side
151/17	201700005	Program for møtet	
152/17	201700005	<u>Formannskapssak:</u> Godkjenning av protokoll fra formannskapets møte 01.11.17	
		Sektor 3 – Helse- og sosial:	
153/17	201713690-1	<u>Formannskapssak:</u> Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand Rådmannens innst. 24.10.17	
		Sektor 4 – Kultur:	
154/17	201613908-7	<u>Formannskapssak:</u> Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter Rådmannens innst. 17.10.17	
		Sektor 5 – Teknisk:	
155/17	201703359-23	<u>Bystyresak:</u> Boligprogram 2018-2021 Kommunalutvalgets innst. 07.11.17	

Harald Furre
ordfører
(sign.)

Punkt 152/17: Godkjenning av protokoll fra formannskapets møte 01.11.17

Bilag

Protokoll Formannskapet 01.11.2017

Dato 6. november 2017
Saksnr.: 201700005-134
Saksbehandler Anne Lise Holand Aabø

Saksgang
Formannskapet

Møtedato
15.11.2017

Godkjenning av protokoll fra formannskapets møte 01.11.17

Forslag til vedtak

[Formannskapet godkjenner protokoll fra formannskapets møte 01.11.17.](#)

Tor Sommerseth
Rådmann

Anne Lise Holand Aabø
Formannskapssekretær

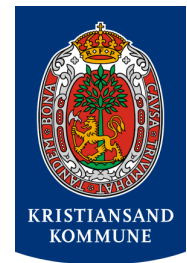
Vedlegg:
Protokoll fra formannskapets møte 01.11.17

Punkt 153/17: Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand

Bilag

Vedtak OPPVEK, 07112017, Sak 75/17, Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand

Vedtak HELSOS, 07112017, Sak 73/17, Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand

Dato 24. oktober 2017
Saksnr.: 201713690-1
Saksbehandler Kristine Vigsnes

Saksgang

Helse- og sosialstyret
Oppvekststyret
Formannskapet

Møtedato

07.11.2017
07.11.2017
15.11.2017

Barn og unge i lavinntektsfamilier i Kristiansand

Sammendrag

I forbindelse med behandlingen av Bolig sosialhandlingsplan 18.10.17 ba Formannskapet om en egen sak om barn og unge i kommunen som vokser opp i familier med lavinntekt:

«Formannskapet er svært bekymret over det høye antall barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier i Kristiansand jmf. Boligsosial handlingsplan. Formannskapet ber om en egen sak om denne gruppen, som belyser boforhold, sosial forhold og andre relevante forhold. Hvilke tiltak og hvordan de skal iverksettes skal fremkomme i saken.»

Problemstillingene og årsaksforholdene knyttet til lavinntekt og fattigdom er komplekse. Det er avgjørende å legge til rette for strukturelle tiltak som bidrar til at så mange som mulig kommer i inntektsgivende arbeid. Samtidig må det settes inn kompensierende tiltak for å redusere den sosiale ulikheten barn og unge opplever og som kan føre til utenforskap.

Sentrale satsingsområder i kommunens arbeid rettet mot barn i lavinntektsfamilier er:

- Tilknytning til arbeidsliv
- Gode oppvekstsvilkår
- Sammenhengende tiltak og helhetlig innsats

Innenfor de ulike satsingsområdene er det iverksatt tiltak for å bedre barn og unges livskvalitet. I tilknytning til tiltakene er det behov for kontinuerlig tjeneste- og metodeutvikling som sikrer helhetlig og koordinert innsats.

Forslag til vedtak

[Saken tas til orientering.](#)

Tor Sommerseth
Rådmann

Wenche P. Dehli
Helse og sosialdirektør

Vedlegg 1: Forenklet oversikt over tiltak i kommunen

Vedlegg 2: Tabell lavinntekt

Bakgrunn for saken

I forbindelse med behandlingen av Boligsosial handlingsplan 18.01.17 har Formannskapet bedt om en egen sak om barn og unge i kommunen som vokser opp i familier med lavinntekt. Saken skal belyse boforhold, sosial forhold og andre relevante forhold. Saken skal også redegjøre for tiltak.

«Formannskapet er svært bekymret over det høye antall barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier i Kristiansand jmf. Boligsosial handlingsplan. Formannskapet ber om en egen sak om denne gruppen, som belyser boforhold, sosial forhold og andre relevante forhold. Hvilke tiltak og hvordan de skal iverksettes skal fremkomme i saken.»

Sentrale satsingsområder i kommunens arbeid rettet mot barn i lavinntektsfamilier er:

- Tilknytning til arbeidsliv
- Gode oppvekstsvilkår
- Sammenhengende tiltak og helhetlig innsats

Innenfor de ulike satsingsområdene er det iverksatt tiltak for å bedre barn og unges livskvalitet. I tilknytning til tiltakene er det behov for kontinuerlig tjeneste- og metodeutvikling som sikrer helhetlig og koordinert innsats for å bryte negative generasjonsmønstre.

Saken presenterer vesentlige trekk i utfordringsbildet og kunnskapsgrunnlaget som er sentralt for tiltaksutvikling.

Saken inneholder tre hoveddeler:

- Del 1 presenterer status på feltet og redegjør for definisjonene fattigdom og lavinntekt
- Del 2 presenterer kjennetegn ved husholdninger med risiko for fattigdom, boforhold og sosiale forhold.
- Del 3 presenterer relevante tiltak i kommunen.

Saken presenterer tiltak i kommunen som er særlig relevante for husholdninger med lavinntekt. En oversikt over andre relevante tjenester og tiltak til målgruppa følger som vedlegg.

Del 1 - Fattigdom og lavinntekt

Flere barn vokser opp i lavinntekt

Antall barn som lever i familier med lavinntekt har økt i Norge de siste årene. I 2015 vokste 10 % av alle barn og unge i Norge opp i husholdninger med lavinntekt. I 2001 gjaldt dette 3,3 %¹. Andelen er altså tredoblet fra 2001 til 2015. Årsakene er sammensatt. Det har vært en tilvekst i barn med enslig forsørger og barn med innvandrerbakgrunn. Lav arbeidsledighet har gitt en lønnsvekst som øker gjennomsnittsinntekten i befolkningen, og dermed også lavinntektsgrensen. En del stønadsordninger har ikke fulgt lønnsveksten i tilsvarende grad, og inntektsulikheten øker².

Nasjonalt satsningsområde

Barnefattigdom er et nasjonalt og regionalt satsingsområde. Mot slutten av 2017 vil Barne-, ungdoms og familiedirektoratet i samarbeid med andre direktorat gi ut en større rapport om barnefattigdom. Rapporten vil blant annet presentere oppdatert forskning på feltet og gjøre evaluere innsatsen som er gjort gjennom regjeringens strategi *Barn som lever i fattigdom (2015-2017)*.

¹ Oppvekstrapporten 2017, Bufdir.

² Riksrevisjonens undersøkning av barnefattigdom

Barne- ungdoms – og familiedirektoratet arbeider også med en Veileder for tverrsektorielt samarbeid om fattigdom i kommunene som er ventet i 2018. Kristiansand kommune har bidratt i ressursgruppe til dette arbeidet.

Barnefattigdom er også et sentralt tema i det regionale folkehelsearbeidet i Agder. Folkehelseprogrammet presenteres nærmere i punkt 3.3.

Tiltakene i Kristiansand må ses opp mot nasjonale føringer og mot veilederen som kommer i 2018.

Definisjon på fattigdom

I Norge er den generelle levestandarden høy, og fattigdom handler ikke bare om mangel på mat, klær og tak over hodet. Fattigdom i Norge i dag handler også om å mangle muligheter for å delta sosialt, på lik linje med resten av samfunnet. I Norge er fattigdom et relativt begrep, og kan defineres slik: "Folk er fattige hvis de ikke kan oppnå – helt eller delvis – de livsbetingelser som gjør dem i stand til å fylle vanlige roller, inngå i gjengse forbindelser og ellers oppføre seg slik det forventes av dem, i egenskap av å være medborgere i samfunnet" (Townsend, 1979).

Relativ fattigdom innebærer å mangle de ressursene og sosiale mulighetene som er vanlig å ha i et samfunn. Det å leve i fattigdom som barn kan påvirke barnets nåværende helse og livskvalitet og barnets fremtidige muligheter i livet. For barn og unge vil fattigdom kunne ha konsekvenser for nåværende livskvalitet gjennom deltakelse i skole, på fritidsarenaer og sosialt, gjennom relasjoner til venner og gjennom mulighet til å delta på lik linje med andre barn. Å vokse opp i fattigdom kan i stor grad begrense barn og unges reelle utdanningsmuligheter, god helse og arbeid som voksne. Det er ikke uvanlig at fattigdom "går i arv" over generasjoner.

Definisjon på lavinntekt

Omfanget av barnefattigdom anslås gjennom å måle antall og andel barnefamilier med lavinntekt. Lavinntekt sier noe om risiko for fattigdom. Å vokse opp i en familie med lavinntekt er ikke nødvendigvis det samme som å vokse opp i fattigdom.

Det finnes fire ulike definisjoner på lavinntekt, og ulike måter å beregne lavinntekt på. Lavinntekt kan beregnes ut fra nasjonale eller lokale befolkningsgrunnlag, og man skiller også mellom vedvarende lavinntekt (over tre år) og lavinntekt pr. år. Lavinntekt beregnes ut fra husholdningens størrelse; antall barn og voksne som skal leve av husholdningens inntekt.

Den mest brukte definisjonen i Norge er EU 60. Da er lavinntektsgrensen 60 prosent av medianinntekten (den midterste inntekten i en befolkning). Denne definisjonen er lagt til grunn for arbeidet med lavinntekt og fattigdom i Norge og i Kristiansand kommune. Basert på EU 60 og kommunale grenser for lavinntekt er det 8,9 %, 1747 barn og unge, som vokser opp i husholdninger med lavinntekt i Kristiansand. Bruker vi nasjonal medianinntekt for å beregne antall barn og unge i lavinntektshusholdninger i vår kommune vokser 11,6 % barn og unge opp i lavinntekt i Kristiansand. Det tilsvarer 2000 barn.

Det har vært en utfordring at ulike datakilder har benyttet ulike metoder og definisjoner i utregning av lavinntekt. I Regjeringens handlingsplan 2015 -2017 fikk Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i oppdrag å utarbeide og implementere indikatorer på barnefattigdom i kommunene. Indikatorene skal hjelpe kommunene med å identifisere barn rammet av fattigdomsproblematikk og utvikle mer effektive tiltak. Nettressursen ble tilgjengelig juni 2016 og gir kommunene enkel tilgang til kvalitetssikret lokal og nasjonal statistikk om barn og unge som vokser opp i husholdninger med lavinntekt.

I Boligsosial handlingsplan er Folkehelseinstituttets folkehelseprofil benyttet som kilde. Folkehelseprofilen legger til grunn en høyere prosentandel barn og unge i lavinntektsfamilier enn det den nye ressursen og SSB gjør, både på nasjonale og lokale tall. Dette skyldes trolig ulik utregningsmetode.

Verktøyet utviklet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i samarbeid med SSB er den kilden som i dag gir flest relevante variabler, og det er derfor hensiktsmessig å benytte i kommunens arbeid mot barnefattigdom. Verktøyet gir mulighet for sammenligninger med andre kommuner, med fylket og med landet som helhet. Det jobbes med å samordne bruk av datamateriale som benyttes i kommunens arbeid.

Ulikhet innenfor lavinntektsdefinisjonen

Situasjonen til hver familie som opplever lavinntekt varierer, og hvilke bo- og leveutgifter familien har påvirker deres livssituasjon. Tiltak som redusert foreldrebetaling og gratis kjernetid i barnehage påvirker den økonomiske situasjonen i familier, men synliggjøres ikke gjennom beregning av lavinntekt. Beregninger av lavinntekt, slik som EU 60, tar kun høyde for inntekt, og ikke utgifter eller reduserte utgifter.

Mange av barna som vokser opp i lavinntektsfamilier risikerer å oppleve relativ fattigdom, og vi fanger opp denne gruppen ved å måle hvem som har lavinntekt. Det ligger også en gradient innenfor lavinntektsdefinisjonen. Familier i lavinntekt har det ulikt, og omfang av levekårsutfordringer varierer. Dette er et viktig perspektiv i forhold til å sette inn riktig innsats og tiltak. Det har også betydning om det er store eller små forskjeller i inntekt innad i et boområde eller en skolekrets. Det er vanskelig å være "den ene fattige" i klassen.

For barn og unge er hvilke prioriteringer som blir gjort i familien av betydning for deres opplevelse av fattigdom, og mange foreldre strekker seg veldig langt for å begrense barnas opplevelse av fattigdom.

Del 2 – Husholdninger med risiko for fattigdom: Boforhold og sosiale forhold

Kjennetegn ved husholdninger med risiko for fattigdom.

Husholdninger med barn, som er i risiko for fattigdom, kjennetegnes ofte av minst én av følgende grupper: Husholdninger med enslige forsørgere, husholdninger med innvandringsbakgrunn, og husholdninger hvor hovedinntektstaker har lav utdanning. Vedlegg 2 i saken viser en oversikt over indikatorene, og sammenligningstall mellom Kristiansand kommune, Vest-Agder og Norge.

Enkelte husholdninger tilhører flere av risikogruppene, for eksempel enslig forsørger med lav utdanning. I tillegg ser vi at arbeidstilknytning er en viktig faktor. Innenfor disse grupperingene må vi ta høyde for gradienten innenfor lavinntektsdefinisjonen; familier har det ulikt innenfor lavinntektsdefinisjonen.

Enslig forsørger

Lavinntektsgrensen beregnes ut fra medianinntekten, den midterste inntekten i en befolkning. Majoriteten av husholdningene i Norge består av to voksne i arbeid, og derfor blir enslige forsørgere en risikoutsatt gruppe.

Barn av enslige forsørgere utgjør 36 % av alle barn i lavinntektshusholdninger i Kristiansand, mot 38 % på landsbasis. To foreldre i jobb reduserer fattigdomsrisikoen for barn betydelig.

Innvandrere

Mange innvandrerbarn vokser opp i familier med lavinntekt. De nyeste tallene viser at 53 % av barn i lavinntektshusholdninger i Norge har innvandringsbakgrunn. Samtidig vet vi at blant barna i husholdninger med lavinntekt er det barn med innvandrerbakgrunn som har minst.

Det er store forskjeller mellom barn med innvandringsbakgrunn knyttet til hvilket land de kommer fra. Andelen barnefamilier med lavinntekt er 40 % i familier fra lavinntektsland bosatt i Kristiansand, mens den er 14 % i familier fra høyinntektsland. Barn i husholdninger med innvandringsbakgrunn fra Somalia, Syria, Afghanistan, Irak og Eritrea er en særlig utsatt

gruppe. Men barnefattigdom er ikke bare et «innvandrers-problem»: andelen fattige barnefamilier uten innvandrerbakgrunn øker også.

Det kan være flere årsaker til at husholdningene med innvandringsbakgrunn har lav inntekt. Utdanningsnivå, språk og familiestørrelse er viktige faktorer. Personer med innvandringsbakgrunn har svakere yrkestilknytning sammenlignet med resten av befolkningen. Årsaken til dette er ikke innvandringsstatusen i seg selv, men skyldes at mange ikke har tilstrekkelig kvalifisering eller kompetanse som etterspørres. Kristiansand har en større andel av innvandrerne med flyktningebakgrunn enn sammenlignbare kommuner. Innvandrere med flyktningebakgrunn har ofte liten eller ingen skolebakgrunn/utdanning, og har større behov for utdanning og kvalifisering før de får arbeid.

Lav utdanning

6 av 10 barn i husholdninger i Norge hvor hovedinntektstaker har lav utdanning, opplever lavinntekt. Med lav utdanning menes fullført grunnskole som høyeste utdanningsnivå eller ikke-oppgitt utdanning. 58 % av barna i lavinntekt i Kristiansand vokser opp i husholdninger hvor hovedinntektstaker har lav utdanning.

Foreldres utdanningsnivå har betydning for hvordan det går med neste generasjon i utdanningssystemet. Foreldres utdanningsnivå påvirker barnas karaktersnitt i grunnskolen, deres valg av studieretning, frafall i videregående skole og gjennomføring av høyere utdanning. For de 5 % fattigste er det vist at inntektssvikt hemmer barnas skoleprestasjoner³. I et generasjonsperspektiv er utdanning en betydelig faktor for lavinntekt og levekårsutfordringer.

Boforhold

Leid bolig

De fleste barnefamilier i Norge, også lavinntektsfamilier, eier sin egen bolig. Det er en forholdsvis liten gruppe som leier bolig, og en forholdsvis liten gruppe av disse igjen som leier kommunal bolig. 16 % av alle barn og unge i Kristiansand kommune, i alderen 0-5 år og 12 % i alderen 6-17 år bor i leid bolig. Av barn i lavinntektshusholdninger i kommunen er det 62 % i alderen 0-5 år og 65 % i aldersgruppen 6-17 år som leier bolig.

Å leie bolig gir økt sannsynlighet for en lavere materiell boligstandard enn det å eie bolig. Lavinntektshusholdninger er overrepresentert når det kommer til å leie fremfor å eie. Leiemarkedet er kjennetegnet ved leiekontrakter som kan ha kort varighet og som igjen kan medføre flere flyttinger. Å bytte skole og nabolag ofte kan være negativt for barns tilhørighet, sosiale nettverk og for deres utvikling.

I Kristiansand beskrives det private utleiemarkedet som godt. Det er god tilgang på boliger, spesielt til enslige, og til akseptable priser. Mange finner derfor boliger selv på det private markedet. 90 % av flyktningene bosettes privat ved førstegangs bosetting. Dette har vært i tråd med intensjonene i et godt integreringsarbeid. Sårbarhet knyttet til eventuelle svingninger i boligmarkedet følges opp gjennom overvåking av markedet, slik at en raskt kan fange opp endringer som kan gjøre bosetting i det private markedet vanskeligere.

Trangboddhet

Barn i familier med lav inntekt er mer utsatt for dårlige boforhold som trangboddhet enn barn i befolkningen generelt. Å bo trangt⁴ kan gi utfordringer for barn med tanke på muligheter til å gjøre lekser og til å ha privatliv, og noen forteller om begrensede muligheter for å invitere venner med hjem. 52,6% av barna i kommunen som vokser opp i lavinntektshusholdninger bor trangt. Dette tilsvarer 928 barn.

³ Elstad og Bakken, Acta Sociologica 2015.

⁴ Husholdninger regnes som trangbodd dersom: 1. Antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller én person bor på ett rom, og 2. Antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvm per person. I tilfeller hvor det mangler opplysninger om antall rom eller p-areal, vil husholdninger regnes som trangbodd dersom en av de to betingelsene er oppfylt. (SSB)

Trangboddhet, fysiske mangler ved boliger, og ustabile bomiljøer er mer utbredte i kommunale utleieboliger enn i eide boliger.

Kommunal utleiebolig

I Kristiansand kommune står ingen barnefamilier som har behov for kommunal bolig på venteliste for dette. Denne situasjonen var annerledes for få år siden. Barnefamilier er prioritert i det boligsosiale arbeidet. I perioden 01.01.2015 -17.10.2017 er det tildelt kommunal bolig til 281 husstander med barn, til sammen 753 barn (fra 1 til 11 barn pr husstand).

Ved tildeling av kommunal utleiebolig tas det hensyn til familiens størrelse. Dersom husstanden øker og familien fortsatt er vanskeligstilt på boligmarkedet kan de søke om bytte av bolig. Ved bytte vil Boligkontoret så langt det lar seg gjøre ta hensyn til at barn kan beholde sitt nærmiljø og nettverk.

Sosiale forhold

Foreldres økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser danner grunnlag for barn og unges levekår her og nå. Men den sosiale bakgrunnen har også betydning for barnas fremtidige yrkestilhørighet, inntekt, helse og sosiale posisjon. Det er godt dokumentert at foreldrenes utdanningsnivå, inntektsnivå, helse og bruk av offentlige støtteordninger overføres mellom generasjoner. Det er en tendens til at fattige barn vokser opp og blir fattige voksne. Barn som har vokst opp i husholdninger hvor det var økonomiske problemer under oppveksten i stor grad har det selv som voksne.

Helse

Ungdata-undersøkelsen viser en klar sammenheng mellom dårlig råd i familien og opplevd helse og livskvalitet, samt risikofaktorer relatert til rusmiddelbruk, kriminalitet, mobbing og vold. Det er en klar sosial gradient i psykiske helseutfordringer, der depressivt stemningsleie er mye vanligere blant ungdom som opplever dårlig råd i familien. Ungdom fra lavinntektsfamilier deltar mindre på organiserte fritidsaktiviteter og de som begynner slutter tidligere.

Undersøkelser viser forskjeller knyttet til økonomisk status for opplevd helse, motivasjon for skole og utdanning, risikoatferd, deltakelse i fritidsaktiviteter og tilhørighet i lokalmiljøet. Den nyeste Ung i Oslo-undersøkelsen viser det samme; de unge som vokser opp med færrest sosioøkonomiske ressurser, har en vanskeligere oppvekst enn andre ungdommer i Oslo. Gruppen kommer systematisk dårligere ut på de fleste områder. Tilsvarende funn er gjort i undersøkelsen Ung i Agder 2016.

Utdanning

Skoleprestasjoner i grunnskolen har en klar sammenheng med frafall i videregående skole. Andel elever som ikke fullfører videregående opplæring i løpet av 5 år har ligget forholdsvis stabilt på rundt 25-30% siden 90-tallet. Dette er bekymringsfullt når vi vet hvor viktig utdanning er for hvordan livet og helsen utvikler seg på sikt. Det har de siste årene vært en positiv utvikling for ungdomsgruppen totalt sett, men denne utviklingen gjelder ikke gjennomføring for yrkesutdanning til konjunkturutsatte yrker. Dette er i hovedsak yrker gutter velger. Gjennomføring av yrkesfag for gutter i Kristiansand har hatt en negativ utvikling siste år. Kun 56,1 % av guttene som startet videregående yrkesfaglig utdanning i 2011 hadde gjennomført etter 5 år.

Arbeidstilknytning

Kristiansand kommune ligger høyere enn landsgjennomsnittet når det gjelder barn som vokser opp i husholdninger uten yrkestilknyttede voksne. Dette gjelder for hele gruppen barn og unge i kommunen, og for barn lavinntekts-husholdninger. 10,6 % av alle barn og unge i

kommunen vokser opp i husholdninger uten yrkestilknyttede voksne, tilsvarende 2078 barn. På landsbasis gjelder dette 8,2 % av barn og unge.

63 % av barn og unge i husholdninger med lavinntekt i Kristiansand, tilsvarende 1225 barn og unge, vokser opp i husholdninger uten yrkestilknyttede voksne. På landsbasis er tallet lavere: 55 %. Barnefamilier uten yrkestilknytning er de barnefamiliene som opplever den aller største inntektsulikheten. Å være i arbeid er det som beskytter best mot fattigdom, og foreldres yrkesdeltakelse har betydning for barnas yrkesdeltakelse som voksne.

Lav utdanning og risiko for fattigdom henger sammen med det stadig fallende behovet for ufaglært arbeidskraft i Norge.

68 % av barn og unge som vokser opp i lavinntekt i kommunen bor i husholdninger hvor offentlige overføringer⁵ utgjør minst halvparten av husholdningens samlede inntekt. På landsbasis gjelder dette 59,7 % av barn og unge i lavinntektshusholdninger. Det å være avhengig av offentlige overføringer for å få dekket grunnleggende behov, kan være belastende og gjør den økonomiske situasjonen usikker. At en ytelse bortfaller, kan også være en vei inn i fattigdom.

7,1 % av barn og unge i Kristiansand kommune vokser opp i husholdninger hvor minst én av forsørgerne mottar uføretrygd, mot 6,1 % på nasjonalt nivå.

Sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp er en midlertidig inntektssikring i perioder uten arbeid eller andre ytelser (for eksempel dagpenger).

6,3 % av alle barn og unge i Kristiansand kommune, tilsvarende 1234 barn, tilhørte husholdninger som mottok sosialhjelp i løpet av 2015. Den nasjonale prosentandelen barn og unge i husholdninger som mottok sosialhjelp i 2015 var 6,1 %.

Sosialhjelpsanalysen som ble utgitt i 2015 for perioden 2012 – 2014 viste en generell økning i antall mottakere på tvers av grupper. Økningen av antall barnefamilier (45 %) var likevel større enn den generelle veksten (37 %).

Å motta sosialhjelp handler ikke bare om situasjonen her og nå. Det kan også få konsekvenser i fremtiden. Barn som vokser opp i familier som mottok sosialhjelp i oppveksten, har fire ganger høyere sannsynlighet for å motta sosialhjelp selv som unge voksne, enn de som ikke har foreldre som har mottatt sosialhjelp.

Rapporten Retur til sosialhjelp, utarbeidet av NAV Kristiansand i 2016, viser at lav utdanning er en særlig utfordring for brukere som mottar sosialhjelp mer enn en gang. For de som har returnert til sosialhjelp en eller flere ganger er det kun 25 % som har fullført videregående eller høyere utdanning. NAV Kristiansand ønsker å bidra til å redusere terskelen for videre utdanning for denne gruppa. Lov om Sosiale tjenester i NAV gir rom for å kreve at elever ved videregående skole som søker sosialhjelp må ta opp studielån i tillegg til stipend. For ungdom og voksne med marginalisert bakgrunn har det vært praksis ved NAV Kristiansand å ikke kreve at de tar opp studielån, men kan motta sosialhjelp. Hensikten er å redusere terskelen for utdanning.

De fleste bosatte flyktninger i Kristiansand har behov for sosialhjelp i månedene før introduksjonsprogrammet og – stønad starter opp. Intro-stønad er ofte ikke tilstrekkelig til å sikre selvforsørgelse i husholdninger med flere barn, og større barnefamilier vil ofte ha behov for supplerende sosialhjelp i tillegg mens de er i introduksjonsprogrammet. Det skyldes blant

⁵ Offentlige stønader kan være sosialhjelp, dagpenger ved arbeidsledighet, bostøtte, ytelser fra folketrygden, grunn- og hjelpestønad, barnetrygd inkludert småbarnstillegg, engangsstønad ved fødsel, foreldrepenger, kontantstøtte, skattefri stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad for enslige forsørgere, studiestipend, sykepenger, individstønad, introduksjonsstønad og kvalifiseringsstønad.

annet at store familier har høyere bokostnader, og intro- stønaden har ikke holdt tritt med prisutviklingen på boliger. I tillegg reduseres stønadssatsen pr. barn fra barn nummer fire.

Fritid

Fritidsdeltakelse er et prioritert område, og deltakelse i ordinære aktiviteter vektlegges fremfor særskilte aktiviteter til målgruppa. I del 3, i avsnittet Barnefokus i NAV, presenteres NAVs økonomiske støtte til fritidsdeltakelse.

Del 3 - Tiltak

Barn og unge i lavinntektshusholdninger og i risiko for fattigdom benytter i stor grad de tradisjonelle oppvekstarenaer og ordinære velferdstjenestene i kommunen, slik som helsestasjon, skole, familiesenter, osv. Tiltak og tilbud kan være aktuelle for dem og deres familier ut fra individuelle behov, slik det også er det for befolkningen for øvrig. I denne saken har man derfor valgt å presentere tiltak i kommunen som er særlig relevant for husholdninger med lavinntekt. En oversikt over andre relevante tjenester og tiltak til målgruppa følger som vedlegg. Tiltak og tilbud til barn og unge i lavinntektsfamilier innenfor fritid og kultur presenteres i en egen orienteringssak fra kultursektor, og er derfor ikke omtalt i denne saken.

Med utgangspunkt i nasjonal og lokal kunnskap fremkommer tre viktige innsatsområder for kommunens arbeid med lavinntekt og fattigdom:

- Tilknytning til arbeidsliv.
- Gode oppvekstsvilkår.
- Sammenhengende tiltak og helhetlig innsats

Innsatsområdene trenger både kompensierende tiltak for å bedre barn og unges livskvalitet og deltakelse her og nå, og samtidig trengs strukturelle grep i form av tjeneste- og metodeutvikling som forbedrer innsats i forhold til arbeidstilknytning og utdanning. Tjenester og tiltak til voksne og barn må henge sammen. Innsatsen må være koordinert for å bryte negative generasjonsmønster knyttet til utdanning, arbeidstilknytning og lavinntekt. I det følgende presenteres relevante tiltak knyttet til innsatsområdene.

Tilknytning til arbeidsliv

Arbeid er det som beskytter best mot fattigdom og som er veien ut av fattigdom. Men veien til inntektsgivende arbeid kan være lang for noen. NAV har ulike arbeidsrettede tiltak som skal bistå med nødvendig innsats for å hjelpe ut i arbeid. I NAV Kristiansand erfarer veiledere at noen brukere ikke er klare for arbeid, men trenger behandling og hjelp fra helsetjenester før de er klare for kvalifiserende arbeid. Familiekoordinatorer i prosjektet Nye mønstre – trygg oppvekst opplever det samme. Det er behov for avklarende samarbeid med spesialisthelsetjeneste og lokale helsetjenester om brukere som trenger helse- eller sosialfaglig bistand før arbeidskvalifisering. Arbeid må være fokus når bruker er klar. For å lykkes med brukere som står et stykke unna arbeidsliv må helse- og oppfølgingstjenester og NAV samhandle, og det må jobbes langsiktig.

NAV har et godt samarbeid med næringsliv, men brukere må være klare for arbeid før de skal ut i praksis i næringsliv - og de som trenger det må ha oppfølging, for å ivareta og veilede bruker og arbeidsgiver.

NAV Kristiansand jobber målrettet med utvikling av nye metoder for å fange opp og aktivisere brukere, og som skal hjelpe folk ut i arbeid. Jobbhuset er eksempel på et slikt utviklingsarbeid, hvor aktivitet fungerer som motivasjonsfaktor. Jobbhuset forvalter aktivitetsplikten for ungdom opp til 30 år og driver jobbklubb, CV-skriving og intervjutrening, i tillegg til arbeidstrening. *Tiltak i egen regi* er også en strukturell endring i NAV som har gitt gode resultater. NAV Kristiansand erfarer at dette er det tiltaket som virker best for brukere som ikke har tilknytning til arbeidsliv. Tiltaket innebærer at veilederen følger bruker tett opp ute i bedrifter.

NAV Kristiansand gjør grep i organisasjonen for å bedre tjenesten og få flere brukere ut i arbeid. Et av grepene er å sikre grundigere kartlegging av brukere, allerede ved første kontakt, og på den måten kunne sette inn riktig tiltak på tidligere tidspunkt. Markedskompetanse flyttes til første møte med bruker, slik at arbeid skal være et alternativ til arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp. I tillegg innføres digital aktivitetsplan i alle NAV kontor fra 4. desember, uavhengig av hvilken ytelse eller tjeneste bruker har fra NAV.

Oppvekstsvilkår

Barn og unges oppvekstsvilkår påvirker deres muligheter og deres fremtid. Godt læringsmiljø, tidlig innsats og gode boforhold er sentrale rammer rundt barn og unges oppvekst, og har betydning for hvordan de mestrer sine liv. Venner og fritid er særlig viktige for barn og unge.

FLiK

Forskningsbasert Læringsmiljø i Kristiansand (FLiK)⁶ er et av de viktigste folkehelseiltakene i Kristiansand kommune. Barnehager og skoler jobber systematisk for å gi alle barnehagebarn og skoleelever et godt og inkluderende læringsmiljø. Det store målet er at alle skal oppleve inkluderende læringsmiljøer som gjør at de trives bedre, lærer mer og at det blir mindre mobbing. FLiK-satsingen inkluderer alle barn i skole og barnehage i kommunen, men kan ha særlig betydning for gruppen barn og unge. Undersøkelser av de gode skolerultatene i Sogn og Fjordane viser at i tillegg til systematisk arbeid med læringsmiljø, er skolens integrasjon med lokalsamfunnet av stor betydning.

Hjemmesituasjon og økonomiske utfordringer påvirker barn og unges mulighet for oppmerksomhet og konsentrasjon. Barn som vokser opp i fattige familier lever i en stress-situasjon som påvirker deres konsentrasjonsevne, deres helse og trivsel. Om man greier å gjøre noe med hjemmesituasjon er det grunn til å tro at det gir bedre kapasitet til å lære og mulighet for bedre skoleresultater.

Styrke foreldreferdigheter

Skolehelsetjenesten er et viktig tiltak for sikre gode oppvekstsvilkår for barn og unge. Kristiansand kommune har god dekning av skolehelsetjeneste på ungdomstrinnet. I tillegg er det etablert forsøk med miljøarbeidere ved enkelte ungdomsskoler. Tiltakene gjelder alle ungdommer ved skolene, men kan være særlig relevant for unge som opplever utenforskap som følge av levekårsutfordringer.

Helsestasjon, barneverntjeneste og familiesenter jobber på ulike måter for å bedre foreldreferdigheter for utsatte grupper. Et konkret tiltak er ICDP, International Child Development Program⁷, et veiledningsprogram til foresatte. Tilbudet er gratis og tilbys foresatte for alle 2 åringer i Vågsbygd. Tilbudet utvides også til sentrum i 2018.

Mange foreldre synes det er utfordrende å gi barna sine trygghet og god oppvekst. Foreldreveiledningskurset Circle of Security (COS), trygghetssirkelen, skal gi foreldre et verktøy til bedre å forstå hvilke behov barn har, hvilke signaler de gir og hva som kan gjøres for å møte disse behovene bedre. Familiesentrene på helsestasjonene har også tilbud om bruk av Marte Meo, en metode der video brukes aktivt for å styrke foreldres muligheter for å forstå og kommunisere bedre med barnet.

Barnefokus

Kristiansand kommune har tatt flere grep for å bedre tverrfaglig og tverrsektoriell samhandling for målgruppa. Dette er et utviklingsarbeid som har gått over tid NAV Kristiansand har gjennom flere år jobbet målrettet med barnefokus i tjenesten, og har barneansvarlig i alle avdelinger. Barneansvarlige har ansvar for å holde oppe fokus på barn,

⁶ <https://www.kristiansand.kommune.no/flik>

⁷ <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/veiledningskurs-for-foresatte/>

veilede i enkeltsaker, ha god oversikt over ferietilbud og ordninger for barn i målgruppa. Helse- og sosialstyret vedtok februar 2017 å prioritere denne satsingen og bevilget 200.000,- til etablering av barnekoordinator i NAV. Stillingen skal utvikle og implementere gode system for kartlegging av barn og familiens situasjon når foreldre er i kontakt med NAV. Kartleggingen vil blant annet inneholde boligsituasjon, barns fritidsdeltakelse og -utstyr, om husholdningen har nødvendig utstyr i boligen - og om det virker. Barnekoordinator er kontaktperson for samarbeidspartnere, for eksempel helsestasjon, oppfølgingstjeneste, skole, sykehus og har et eget mobilnummer som gjør vedkommende tilgjengelig for samarbeidspartnere. Virksomhet Oppfølgingstjenester har tilsvarende struktur med barneansvarlige i tjenestene og med en barnekoordinator, og Virksomhet Service og forvaltning har en barneansvarlig i virksomheten. NAV og barneverntjenesten har gjennom flere år hatt månedlige samarbeidsmøter hvor ansatte i begge tjenester kan legge frem saker hvor de ønsker veiledning fra den andre tjenesten, eller konkrete innspill i håndtering av en sak. Siste året er samarbeidsmøtet utvidet og inkluderer i dag også Service og forvaltning ved barneansvarlig og Oppfølgingstjenesten ved barnekoordinator.

NAV Kristiansand kan innvilge ekstra bidrag til barnefamilier som mottar sosialhjelp. Bidragene har som formål å gjøre det mulig for barn i fattige familier å delta i vanlige aktiviteter og inkludere dem i samfunnet. I tillegg bevilget Helse- og sosialstyret i februar 2017 kr 450.000 til barn og unge i lavinntektsfamilier: til tiltak, opplevelser og fritidsdeltakelse. Midlene forvaltes av NAV og målet er å utjevne sosiale forskjeller for barn som lever i lavinntektsfamilier. Midlene benyttes også til ordinære billetter til aktiviteter og opplevelser for brukere med barn, og til å dekke fritidsdeltakelse i ordinære lag og foreninger for barn som er i husholdninger med lavinntekt og levekårsutfordringer. Tiltaket gir individuell hjelp, med utgangspunkt i barn og families egne ønsker. Ved å gjøre individuelle vurderinger øker midlenes treffsikkerhet, fremfor å benytte standardiserte opplegg som gis målgruppa uavhengig av hva de selv ønsker. Tiltaket er kompensierende, det løfter ikke barn og unge ut av en lavinntektssituasjon, men det kan bedre livskvalitet her og nå ved at det gir mulighet for deltakelse og inkludering.

Trygge og stabile bomiljø

For barn og unge er nabolaget betydningsfullt. De bruker lokalmiljøet i større grad og på en annen måte enn foreldrene. Trygge og sunne lokalmiljøer er derfor særlig viktig for barn og unges velferd.

I Boligsosial handlingsplan, 2017-2020 er det et hovedmål at barn og unge skal sikres gode boforhold i et trygt bomiljø. Dette er i tråd med den nasjonale strategien «Bolig for velferd» og kommunen har særskilte tiltak knyttet til dette. Sentrale tiltak er knyttet til å sikre egnede boliger med god standard i trygge bomiljø og tiltak rettet mot at flere barnefamilier som har potensiale til å eie eget hjem får bistand til dette. Store barnefamilier som har utfordringer med å komme inn på det private boligmarkedet prioriteres til kommunale utleieboliger, Kommunen skal ta hensyn til bomiljø og behovet for langsiktighet når det gjelder å sikre gode oppvekstvilkår. Det er viktig at kommunen har gode rutiner for å fange opp barnefamilier som har utfordringer knyttet til boforhold så tidlig som mulig, og sikre koordinert innsats.

Samarbeid med frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner gjør mye for barn og unge i husholdninger med lavinntekt, både knyttet til fritidsdeltakelse, sosiale nettverk og ferietilbud. En undersøkelse gjennomført som en del av arbeidet med Frivillighetsmeldingen viser at inkludering av barn og unge med lavinntekt er høyt prioritert i organisasjonene.

Kommunen har ulike tilskuddsordninger som er aktuelle for organisasjoner å søke knyttet til innsats for målgruppa, blant annet Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets barnefattigdomsmidler⁸ og Kristiansand kommunes samlelegat⁹. Gjennom Storbyprosjektet¹⁰

⁸ https://www.bufdir.no/Tilskudd/Soke_om_tilskudd/Barnefattigdom/

får Idrettsrådet økonomiske midler til særlige tiltak som inkluderer flere og til dekning av uteblitt egenbetaling fra familier med lav betalingsevne.

Det er i lokalsamfunnene barn og unge lever sine liv. I barnehage, skole, nabolag og fritidsaktivitet. Noe av det viktigste vi gjør er å sikre inkludering av levekårsutsatte barn og unge i nærmiljøet. Allemed¹¹ – nasjonal dugnad mot barnefattigdom er et gratis verktøy som skal gjøre det lettere å inkludere alle barn og unge i fritidsaktivitet og fellesskap, uavhengig av familiens økonomi. Verktøyet er rettet mot foresatte i fritidsorganisasjoner, idrettslag og skoleklasser, og brukes til å skape diskusjon og finne gode løsninger på hva som kan gjøres for å få alle med.

Sammenhengende tiltak og helhetlig innsats

Riksrevisjonen hevder i sin rapport om barnefattigdom fra 2014 at mange kommuner vet for lite om hvem de levekårsutsatte barna er og hvordan tiltak bør organiseres og administreres for å nå dem. Riksrevisjonen peker på at tiltakene er for få, ikke gode nok, og at innsatsen som gjøres ikke er koordinert. Selv om undersøkelsen er 3 år gammel er dette fortsatt et satsingsområde. Det er nødvendig å se på de mer strukturelle årsakene til at fattigdom blant barnefamilier øker og hvordan tiltak kan utvikles for bryte mønster hvor lavinntekt og levekårsutfordringer overføres mellom generasjoner.

Nye mønstre – trygg oppvekst

Nye mønstre - trygg oppvekst er et utviklingsprosjekt i Kristiansand kommune som prøver ut familiekoordinatorer til barnefamilier med lavinntekt og levekårsutfordringer.

Familiekoordinator kjenner familiene godt og følger dem tett opp. Familiekoordinator er én kontaktperson for familien inn til hjelpeapparat, og de koordinerer den helhetlige innsatsen rundt både voksne og barn i familiene. Slik etableres tverrfaglige team med relevant kompetanse rundt hvert familiemedlem, og det jobbes målrettet og samtidig med voksne og barna i familiene. Boligsosialt arbeid er en sentral del av familiekoordinatorers arbeidsmetodikk. Familiekoordinator skal følge familiene i 5 år, og målet er å bryte negative generasjonsoverføringer. Målsetting for prosjektet er nådd når:

- Familiens boforhold er akseptable og stabile. Antall flyttinger er redusert og barna bor samme sted i et stabilt miljø over tid.
- Familiens økonomiske situasjon er forbedret.
- Foreldrene er i arbeid eller aktivitet.
- Foreldrenes fysiske og psykiske helse er bedret.
- Barna deltar i og er godt integrert i sosiale sammenhenger med andre jevnaldrende.
- Barna deltar i skolen og grunnskoleresultatene er forbedret, og andel barn tilknyttet prosjektet som har gjennomført videregående skole innenfor normert tid er økt.

Prosjektperioden varer frem til 2020. En har ved oppstart hatt ambisjoner om gradvis økning av familiekoordinatorer og intensjoner om å hjelpe 100 familier i utprøvingen. Tre familiekoordinatorer jobber i dag i fulle stillinger, hver familiekoordinator følger opp 10 familier. I snitt følger en familiekoordinator opp 14 voksne og 30 barn, totalt 44 enkeltpersoner.

Nye mønstre – trygg oppvekst samarbeider med flere frivillige organisasjoner rundt den enkelte familie, og har svært god erfaring med samarbeidet. De frivillige meddeler at de opplever at deres bidrag blir en del av en større helhet som oppleves meningsfull. Nye mønstre – trygg oppvekst forvalter midler til samarbeidsprosjekter med frivillige

⁹ <https://www.kristiansand.kommune.no/kultur-og-fritid/tilskudd/samlelegat/>

¹⁰ <https://www.kristiansand.kommune.no/globalassets/kultur-idrett-og-fritid/kultur/planer-og-prosjekter/rapport-idrettens-storbyprosjekt.pdf>

¹¹ www.allemed.no

organisasjoner, og har prøver ut ulike samarbeid som gir gode tiltak til brukerne og som øker samhandlingen mellom kommune og frivillige organisasjoner.

Det er etablert samarbeid med Agderforskning og Universitet i Agder om evaluering av prosjektet, og det er etablert strukturer for å kunne gjennomføre registerdatastudie 15 år etter prosjektet er avsluttet for å se på langsiktige resultater av innsatsen. I følge Barne- ungdoms- og familiedirektoratets *Kunnskapsgrunnlag barnefattigdom 2016* finnes det relativt lite forskning om hvordan det å vokse opp i lavinntektsfamilier påvirker hverdagen til barn og unge. Kunnskapsgrunnlaget har heller ikke kunnet identifisere forskning om effekter av tiltak. Forskningsbasert evalueringen av utprøvingen i Nye mønstre – trygg oppvekst er derfor særlig relevant.

I tillegg til utprøvingen med familiekoordinator skal prosjektet Nye mønstre – trygg oppvekst bidra til å øke den tverrsektorielle samhandlingen i kommunen om tjenester og tilbud til målgruppa. Utviklingsarbeidet skjer i tett samhandling med barnekoordinator og barneansvarlige i NAV, Oppfølgingstjeneste, Service og forvaltning, kultursektor og oppvekstsektor.

Folkehelseprogrammet

Aust- og Vest- Agder fylkeskommuner er valgt til programfylker for Helsedirektoratets 10-årige folkehelseprogram i kommunene. Folkehelseprogrammet skal fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet og måle effekter av tiltak. Fylkeskommunen har valgt 4 satsningsområder, ett av dem er prosjektet Nye mønstre – trygg oppvekst. Kristiansand kommune er valgt som ledende utviklingsaktør for satsingsområdet. Kommuner i begge fylker er invitert til å delta og være samarbeidskommuner, det utarbeides en felles prosjektbeskrivelse. Folkehelseprogrammet ses i sammenheng med den regionale levekårssatsingen i Agder, og utgjør en betydelig innsats på feltet.

Oppsummering

Arbeidet med barn og unge som vokser opp i lavinntektshusholdninger er utfordrende fordi man må ha flere perspektiver på en gang, og rette innsatsen mot sammensatte problemstillinger og sikre tiltak på ulike nivå. Innsats må rettes mot både voksne og barn, i et familie- og generasjonsperspektiv. Det krever både et langsiktig arbeid rettet mot strukturelle forhold og et arbeid her-og-nå.

Som vist i saken er problemstillingene og årsaksforholdene komplekse. Arbeid med lavinntekt og fattigdom handler om tilknytning til arbeidsliv, utdanning, oppvekstmiljø og inkludering – samtidig og i sammenheng. Det er avgjørende å legge til rette for strukturelle tiltak som bidrar til at så mange som mulig gjennomfører videregående skole og kommer i inntektsgivende arbeid. Samtidig må det settes inn kompensierende tiltak for å redusere den sosiale ulikheten barn og unge opplever og som kan føre til utenforskap. Oversikten over tiltak som er omtalt i saken, viser behovet for at kommunen har en differensiert innsats.

Nasjonal veileder for tverrsektorielt samarbeid om barnefattigdom lanseres i 2018. Veilederen vil være et viktig verktøy i det videre arbeidet, særlig med tanke på prioriteringen av helhetlige og langsiktige tiltak i kommunene. Videre vil den regionale satsingen gjennom Folkehelseprogrammet gi viktige erfaringer i videre utviklingsarbeidet.

Vedlegg 1: Forenklet oversikt over tiltak i kommunen

Sektor	Tiltak
Helse- og sosialsektor NAV Kristiansand	Arbeidskvalifisering og arbeidsrettede tiltak
	Økonomisk råd og veiledning
	Nettbankforvaltning
	Stønad til barn og unges fritidsdeltakelse
	Barneansvarlig og barnekoordinator
	Aqurama –prosjektet:ordinære billetter til inngang i AQ
Helse- og sosialsektor Virksomhet Service og forvaltning	Fra leie til eie
	Husbankens individrettede låne- og tilskuddsordninger
	Husbankens bostøtte
	Kommunal bolig til vanskeligstilte på boligmarkedet
	«Hjelp for barns skyld» ¹² -Barnefamilier i vanskelig livssituasjon som følge av sykdom i familien kan søke om hjelp for barns skyld
	Barneansvarlig
	Avlastning ved særlig tyngende omsorgsarbeid for funksjonshemmede barn og unge
	Gjeldsrådgivning
Helse- og sosialsektor Virksomhet Oppfølgingstjenester	Oppfølgingsteam ¹³ , Individuell plan
	Aktiv fritid ¹⁴
	Barneansvarlig og barnekoordinator
	Sommerjobb-prosjektet tilbyr sommerjobb til ungdom som ikke får ordinær sommerjobb
Kultursektor Fritidsetaten	Friplasser kulturskolen
	Ferietilbud i fritidsetaten
	Utstyrslager
Oppvekstsektor Skole	Aqurama årskort til alle 3. klassinger
	Flik
	Fleksible fattigdomsmidler i skolen
Oppvekstsektor Barnehage	Redusert foreldrebetaling i barnehage
	Gratis kjernetid i barnehage
	Språk er viktig – gjør det riktig! Språk er nøkkelen til venner, fellesskap, skole, kunnskap og livskvalitet ¹⁵
	FLIK – Forskningsbasert læringsmiljø i Kristiansand ¹⁶
	Fleksible fattigdomsmidler i de kommunale barnehagene
Oppvekstsektor Familiens hus	Foreldreveiledningsprogram i Familiens hus: ICDP - International Child Development Program COS-P Circle of security
	Tilbud om samtaler på Familiesenter

¹² <https://www.kristiansand.kommune.no/helse-og-omsorg/barn-og-familie/hjelp-for-barns-skyld/>

¹³ <https://www.kristiansand.kommune.no/helse-og-omsorg/rus-og-psykisk-helse/oppfolgingsteam/>

¹⁴ <https://www.kristiansand.kommune.no/helse-og-omsorg/arbeid-og-aktivitet/aktiv-fritid/>

¹⁵ <https://www.kristiansand.kommune.no/globalassets/barnehage-og-skole/barnehage/for-barnehageadministrasjon/sprak-er-viktig-norsk.pdf>

¹⁶ <https://www.kristiansand.kommune.no/flik>

Vedlegg 2: Tabell lavinntekt

	Kristiansand	Vest-Agder	Norge
	Andel % (antall)	Andel % (antall)	Andel % (antall)
Lavinntekt siste år (2015) – nasjonale inntektsgrenser	9,9 (1.939)	9,1 (3.799)	8,5 (95.465)
Vedvarende lavinntekt (2013-2015) – nasjonale inntektsgrenser	11,6 (2.000)	10,5 (3.873)	10,0 (98.175)
Lavinntekt kommunale inntektsgrenser (2015)	8,9 (1.747)	8,1 (3.399)	8,5 (95.465)
Barn i husholdning med enslig forsørger (2015)	13,3 (2.603)	13,5 (5.649)	14,3 (159.590)
Barn i husholdninger som mottar sosialhjelp (2015)	6,3 (1.234)	5,7 (2.382)	6,1 (67.930)
Barn i husholdninger uten yrkestilknyttede personer (2015)	10,6 (2.078)	9,9 (4.127)	8,2 (92.258)
Barn i husholdninger der minst en voksen er ufør (2015)	7,1 (1.397)	8,9 (3.707)	6,1 (68.812)
Barn i husholdninger med lavinntekt og enslig forsørger (2015)	36,4 (705)	39,6 (1.504)	38,1 (36.334)
Barn i husholdninger med lavinntekt og hovedforsørger lav utdanning (2015)	58,4 (1.132)	58,4 (2.220)	60,3 (57.606)
Mer enn halvparten av samlet inntekt fra offentlige overføringer (2015)	68,0 (1.318)	64,2 (2.438)	59,7 (57.010)
Ingen yrkestilknyttede voksne (2015)	63,2 (1.225)	60,7 (2.305)	55,3 (52.774)
Innvandrerfamilier lavinntektsland* (2015)	39,8 (1.257))	41,1 (1.925)	35,8 (48.453)
Innvandrerfamilier høyinntektsland** (2015)	14,1 (163)	17,5 (4449)	16,9 (13.740)
Trangboddhet (alle) (2015)	16,9 (3.290)	14,6 (6.134)	18,9 (211.594)
Lavinntekt og trangboddhet (2015)	52,6 (928)	42,7 (1.509)	48,9 (44.632)

*Afrika, Asia, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania uten Australia og New Zealand

** EU, EFTA, USA, Canada, Australia, New Zealand

Punkt 154/17: Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Bilag

Vedtak OPPVEK, 07112017, Sak 73/17, Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Vedtak KULTUR, 07112017, Sak 92/17, Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Vedtak HELSOS, 07112017, Sak 76/17, Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Vedtak BYSTYR, 22112017, Sak 146/17, Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter.

Dato 17. oktober 2017
Saksnr.: 201613908-7
Saksbehandler Annelise Hornang

Saksgang

Kulturstyret
Oppvekststyret
Helse- og sosialstyret
Formannskapet
Bystyret

Møtedato

07.11.2017
07.11.2017
07.11.2017
15.11.2017
22.11.2017

Svar på verbalvedtak HP 17-20. Deltakelse i organiserte kultur- og fritidsaktiviteter

Sammendrag

I budsjettbehandlingen 14. desember 2016 fattet bystyret følgende verbalvedtak:

«Mange barn opplever å ikke kunne delta i organisert kultur- og idrettsaktiviteter pga. familiens økonomi, dette til tross for mange gode tiltak i byens fritidsetater og andre kulturtilbud. Bystyret ber om en oversikt over hvilke tiltak som allerede tilbys og hva som benyttes av frikort, øremerkede plasser ved fritidsetatene, kulturskolen o.l. Bystyret ber samtidig om en utredning for bedre tilrettelegging for uorganisert aktivitet ved eksempelvis åpne dager i gymsaler, idrettshaller, kulturhus ol.»

Verbalvedtaket tar opp en sentral og kompleks utfordring innen kommunens tjenester. I samfunnsdelen til nylig vedtatt kommuneplan er utfordringen løftet særlig frem gjennom ett av de fire satsingsområdene; «Deltakelse og tilhørighet» tar opp i seg utfordringen om å nå alle innbyggere med kommunens tilbud.

For å redusere risiko for utenforskap må vi som samfunn finne gode kombinasjoner av universelle løsninger som dekker hele barne- og ungdomsbefolkningen – og spesifikke tiltak for å redusere kjente risikofaktorer. Det er ingen grunn til å tro at det kun er enkle løsninger som skal til. Samordning og samarbeid blir stadig viktigere slik at løsninger sees i sammenheng (lokalt/sentral, offentlig, privat eller frivillig). Det er ikke mangel på tiltak som er utfordringen, men det å nå ut til målgruppa med de mulighetene som finnes.

Verbalvedtaket ber om svar på to konkrete spørsmål, det er imidlertid behov for å sette utfordringen som disse konkrete spørsmålene omhandler, inn i en større sammenheng. Utfordringsbildet gjelder blant annet omfanget av barnefattigdom, konsekvensene av barnefattigdom i kompetansesamfunnet, barrierer for deltakelse fra målgruppa i kultur- og idrettsaktiviteter. Videre kommunens rolle som knutepunkt for å sikre deltakelse fra målgruppa i både frivillige og offentlige tilbud på fritidsarenaen. I tillegg vises det til ulike tiltak på nasjonalt nivå knyttet til denne utfordringen som fritidserklæringen, tilskuddsordninger, utarbeidelse av veileder og nasjonalt rapportarbeid.

Det legges også vekt på at målgruppa er sammensatt og at det vil være behov for ulik innsats knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter. Verbalvedtaket er deretter besvart i to adskilte deler. Svar på verbalvedtaket er utarbeidet av kulturdirektøren i samarbeid med prosjektleder for «Nye mønstre – trygg oppvekst» og møter med barnefaglig i NAV, veileder i Aktiv fritid og idrettsrådet.

Forslag til vedtak

Bystyret tar redegjørelsen til orientering.

Tor Sommerseth
rådmann

Stein Tore Sørthe
kulturdirektør

Vedlegg: ingen

Bakgrunn for saken

I budsjettbehandlingen 14. desember 2016 fattet bystyret følgende verbalvedtak:

«Mange barn opplever å ikke kunne delta i organisert kultur- og idrettsaktiviteter pga. familiens økonomi, dette til tross for mange gode tiltak i byens fritidsetater og andre kulturtilbud. Bystyret ber om en oversikt over hvilke tiltak som allerede tilbys og hva som benyttes av frikort, øremerkede plasser ved fritidsetatene, kulturskolen o.l. Bystyret ber samtidig om en utredning for bedre tilrettelegging for uorganisert aktivitet ved eksempelvis åpne dager i gymsaler, idrettshaller, kulturhus ol.»

Plan for oppfølging av de ulike verbalvedtakene ble godkjent av kulturstyret 25. januar 2017. Her presenteres følgende angående ovennevnte verbalforslag: *«Til å utarbeide oversikten over eksisterende kommunale tiltak blir det satt ned en tverrsektoriell arbeidsgruppe. Oversikten legges frem for bystyret i september eller oktober 2017. Utredningen av tilrettelegging for uorganisert aktivitet må også involvere flere parter (blant annet idrettsrådet og oppvekstsektoren), men arbeidet kan foregå parallelt slik at utredningen er klar for politisk behandling i løpet av høsten 2017.»*

Svar på verbalvedtaket er utarbeidet av kulturdirektøren i samarbeid med prosjektleder for «Nye mønstre – trygg oppvekst» og møter med barnefaglig i NAV, veileder i Aktiv fritid og idrettsrådet.

Verbalvedtaket tar opp en sentral og kompleks utfordring innen kommunens tjenester. I samfunnsdelen til nylig vedtatt kommuneplan er utfordringen løftet særlig frem gjennom ett av de fire satsingsområdene; «Deltakelse og tilhørighet» tar opp i seg utfordringen om å nå alle innbyggere med kommunens tilbud. Verbalforslaget ber om svar på to konkrete spørsmål, det er imidlertid behov for å sette utfordringen som disse konkrete spørsmålene omhandler, inn i en større sammenheng.

UTFORDRINGSBILDET – BARNEFATTIGDOM

Barnefattigdom i Norge

I Norge er fattigdom et relativt begrep. Vi måler fattigdom opp mot hva som er vanlig å ha i et samfunn og det eksisterer sosiale normer for hva som er akseptable og ikke akseptable levekår. En mye brukt definisjon på fattigdom er: "Folk er fattige hvis de ikke kan oppnå – helt eller delvis – de livsbetingelser som gjør dem i stand til å fylle vanlige roller, inngå i gjengse forbindelser og ellers oppføre seg slik det forventes av dem, i egenskap av å være medborgere i samfunnet" (Townsend, 1979). Å vokse opp i fattigdom kan i stor grad påvirke barns livskvalitet, deltakelse i fritidsaktiviteter og deres forhold til venner, samt barns reelle utdanningsmuligheter og i forhold til deres helse. (Fløtten og Grødem, 2014).

EU60 er en beregning av lav inntekt og angir inntektsgrenser som utgjør risiko for fattigdom. Lavinntekt er inntekt mindre enn 60 % av medianinntekt. Medianinntekt er den midterste inntekten i en inntektsfordeling, der halvparten av befolkningen har inntekt over og halvparten under medianen. Selv om inntektsforskjellene i Norge er lave i internasjonal sammenheng, vokste altså 10 % av alle barn opp i lavinntektsfamilier i 2015. Dette utgjorde 98 175 barn.

Omfang av barnefattigdom i Kristiansand

I Kristiansand kommune vokser 11,6 % av barn i aldersgruppen 0-17 år opp i familier med vedvarende lavinntekt (etter nasjonale grenser for lavinntekt). Det tilsvarer 2000 barn i Kristiansand kommune (www.barnefattigdom.no). Da Stortinget 8. juni 2017 vedtok sammenslåing av kommunene Kristiansand, Søgne og Songdalen bør vi også ta med utfordringer og tall knyttet til disse kommunene i denne vurderingen. I dagens Songdalen kommune vokser 12,3 % av barn i aldersgruppen 0-17 år opp i familier med vedvarende

lavinntekt, det utgjør 173 barn. For Søgne kommune er tilsvarende verdier 9,4 % og 231 barn. For Nye Kristiansand betyr dette at ei gruppe på drøye 2400 barn i aldersgruppen 0-17 år vokser opp i familier med inntekt som utgjør en risiko for fattigdom.

Barnefattigdom i kompetansesamfunnet

Barn og unge vokser i dag opp i et kompetansesamfunn. Utdanningssystemene fungerer som en arena for seleksjon, så vel som utvikling av kompetanse. Livskvalitet i nåtida er med på å forme livskvalitet i framtida. Barnefattigdom handler ikke bare om lav inntekt. I kompetansesamfunnet er det en «mulighetsfattigdom» som hviler på et samspill mellom barnets sosiale og personlige ressurser, og kravene til kompetansesamfunnet. Kompetansesamfunnet øker også betydningen av sosial kompetanse, både fordi slik kompetanse kreves i moderne yrkesliv så vel som i samliv, og fordi sosial kompetanse spiller positivt sammen med utvikling av skolefaglig kompetanse. (Oppvekstrapporten 2017).

Fritidsarenaen er helt sentral for barns utvikling av sosiale ferdigheter og bidrar til varig tilhørighet og fellesskap. Fritidsarenaen er en sentral arena for samvær med andre unge og gir andre erfaringer og læringsbetingelser enn det som skjer på skolen eller i mer uformelle situasjoner. Gjennom deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter får barn og unge tilgang til sosial kapital. Dette er som nevnt bra for dem både her og nå, og i forhold til deres fremtidige utvikling. Denne læringen og erfaringen er viktig for å forberede samfunnsdeltakelse på formelle arenaer senere i livet. Forskning viser at barn og ungdom fra inntektsfattige familier deltar i mindre grad i fritidsaktiviteter og er noe mindre sammen med venner på fritiden enn andre barn (Fløtten og Kavli, 2009; Ungdata 2010-12). Dersom fritidsaktiviteter har en kostnadsramme som ekskluderer barn i lavinntektsfamilier vil deres muligheter for å utvikle sosial kapital bli begrenset.

Kristiansand kommune har et bredt kultur- og fritidstilbud, og er for de aller fleste en god by å vokse opp i. Likevel har vi en uønsket situasjon ved at noen barn og unge står på siden av det sosiale fellesskapet med jevnaldrende som fritidsarenaen utgjør. Det handler om å gi barna i lavinntektsfamilier de samme mulighetene som andre barn har.

Barrierer for deltakelse i organiserte kultur- og idrettsaktiviteter

I Norge har vi lyktes godt med å skape gode levekår for de fleste. Det kan derfor synes overraskende at en del av oppvekstproblemene er så standhaftige. Den kanskje viktigste forklaringen på at en del oppvekstproblemer varer ved, er at problemene er sammensatte. Mange barn opplever ikke bare ett problem, de opplever flere samtidig.

Det synes å være barrierer for barn i lavinntektsfamilier for å delta i fritidsaktiviteter. Barrierene kan knyttes til flere faktorer. Økonomi er en åpenbar årsak, men det kan for noen også være andre terskler som hindrer deltakelse. NAV Kristiansand har gjort erfaringer med at billetter til Kristiansand Dyrepark eller badelandet Aquarama, samt arrangementer ved Tall Ship Race hvor utgiften er dekket, likevel ikke benyttes av målgruppa. Erfaringsmessig vet vi derfor at flere faktorer enn økonomi spiller inn ved benyttelse av slike tilbud. Å kjenne på usikkerhet når man går inn i nye situasjoner er universelt; alle kan kjenne igjen følelsen av å være på en ny arena og føle seg usikker. Men når man står i en ny situasjon og mangler erfaring, i utgangspunktet har lav selvtillit, strever med psykisk helse eller sliter med å tolke sosiale koder, da kan usikkerheten bli til frykt for ikke å mestre – og det blir en barriere som kan være vanskelig å overstige.

Organisasjonslivet kan også oppleve at barn og unge fra lavinntektsfamilier starter opp i en aktivitet, men at de etter en tid ikke har råd til å være der og bare forsvinner stille ut uten at problemet er kommet for dagen. Dette stemmer med de resultatene Vest-Agder-museet kom frem til ved sine undersøkelser i forbindelse med utstillingen «Ikke bare greit?», om fattigdom på Sørlandet. Her forteller informantene at er du berørt av fattigdom, prøver du å skjule det, ofte til og med for dine nærmeste. Å være fattig er skambelagt, nesten som et tegn på at du ikke har klart deg i vårt samfunn, der «alle» fremstår som vellykkete.

Kommunen som knutepunktfunksjon

Riksrevisjonen påpekte i sin revisjon av arbeidet mot barnefattigdom (2013-2014) at mange kommuner gjør for lite for at fattige barn og unge kan delta sosialt. Det ble i den sammenheng innhentet innspill fra både frivillige organisasjoner og KS. Det ble meldt inn at det er behov for et bindeledd mellom frivillig innsats – for eksempel i idrettslagene – og arbeidet som gjøres i kommunene. I dag er det mange kommuner som ikke har full oversikt over tilbud og virkemidler, både i offentlig og frivillig regi, som skal forebygge og avhjelpe barnefattigdom. Det er behov for et knutepunkt i kommunene som binder sammen arbeidet. (Barn som lever i fattigdom, regjeringens strategi 2015-2017).

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har fulgt opp dette, og i forbindelse med direktoratets tilskuddsordning mot barnefattigdom har kommunen forpliktet seg til å inneha en knutepunktfunksjon for samarbeid med frivillig sektor og familiene i målgruppa. Målet med knutepunktfunksjonen er å skape synergieffekter mellom offentlig og privat innsats, samt å samle kunnskap og kompetanse om hvordan man skal arbeide målrettet og forebyggende for å motvirke konsekvensene av å vokse opp i fattigdom.

Også i Kristiansand kommune er det en utfordring at kommunens ulike sektorer og tjenester kjenner for lite til hverandres tilbud og muligheter, samt har full oversikt over alle tilbud i frivillig regi. På den måten får ikke kommunen i stor god nok grad til den samhandlingen som vil kunne gi barn og unge i lavinntektsfamilier et enda bedre tilbud. Kommunen må fokusere på samhandling og bedre utnyttelse av eksisterende tiltak både i offentlig og frivillig sektor.

En knutepunktfunksjon i Kristiansand kommune bør være tverrsektoriell og tverrfaglig sammensatt og bestå av representanter fra ulike tjenestenivå. Dette for å sikre nærhet til målgruppa og forankring i administrasjonen.

Fritidserklæringen

Et annet eksempel på felles engasjement nasjonalt og lokalt er fritidserklæringen. Fritidserklæringen bygger på FNs konvensjon om barnets rettigheter, herunder artikkel 31:

«Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.»

Fritidserklæringen er et felles løft mellom Regjeringen, KS og frivillig samfunn. Her legges det opp til at alle barn og unge, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre.

Det å øke barn og unges muligheter for deltakelse på vanlige sosiale arenaer kan virke sosialt inkluderende. For barn og unge som ellers ville stått i fare for å være utenfor jevnalderfellesskapet, kan slike tiltak fungere som et vendepunkt på veien mot voksenlivet, idet mulighetene for sosial inkludering på lengre sikt vil være bedre.

Det er kommunen og de frivillige organisasjonene som har fått dette oppdraget, og det understrekes i den sammenheng betydningen av at deltakelsen skjer på ordinære fritidsarenaer og at det er en regelmessig aktivitet. Det er ikke ønskelig å etablere særskilte fritidsaktiviteter for målgruppa. Utfordringen i denne sammenheng ligger ikke i mangel på gode universelle/ordinære tilbud i offentlig eller frivillig regi, men det å finne frem til målgruppa. Det må samarbeides om å sikre at alle barn og unge har mulighet til å delta i organiserte fritidstilbud, uavhengig av familieøkonomi.

Alle skal med

ALLEMED, www.allemed.no, er en nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge (NDFU). Arbeidet startet med en idé om å samle frivillighetsnorge for å jobbe sammen om et felles mål. **ALLEMED** er et gratis informasjon- og handlingsverktøy

utviklet med ønske om å øke frivillige og lederes kunnskap om utenforskap som følge av fattigdom blant barn og unge, og øke inkluderingen av disse barna. Verktøyet gir deg som leder en enkel måte å ta opp og arbeide med et tema som for mange kan være vanskelig å snakke om. Målet med **ALLEMED** er å sikre at alle barn som ønsker det får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter uavhengig av foresattes økonomi. Verktøyet består av ferdige powerpoint presentasjoner for medlemsmøter og foreldremøter, samtalekort for mindre grupper, filmer m.m.

Veileder og evaluering

Bufdir har etablert ei nasjonal ressursgruppe for utarbeidelse av en veileder for tverrsektorielt samarbeid om barnefattigdom. Kristiansand kommune deltar i dette arbeidet ved prosjektleder for «Nye mønstre – trygg oppvekst». Arbeidet er påbegynt, men satt på vent høsten 2017, da det er ønskelig å få med resultatene fra Bufdirs evaluering av den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom i dette arbeidet. Fafo står for evalueringen og den er forventet ferdig ved årsskiftet 2017/2018. Arbeidet med veilederen vil starte opp igjen i 2018.

Bufdir – i samarbeid med andre direktorat – vil mot slutten av 2017 gi ut en større rapport om barnefattigdom. Rapporten vil blant annet presentere oppdatert forskning på feltet, og gjøre vurderinger av innsatsen som er gjort gjennom regjeringens strategi *Barn som lever i fattigdom (2015-2017)*.

En sammensatt målgruppe

Blant barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier i Kristiansand vil det være behov for ulik innsats knyttet til deltakelse i fritidsaktiviteter.

- For noen barn og unge er økonomiske virkemidler nødvendig for å kunne delta.
- Noen trenger også følgepersoner til de første møtene med ny aktivitet.
- Barn og unge som vokser opp i hjem uten tilknytning til arbeidslivet og/eller organisasjonslivet er også en særlig utsatt gruppe. Den sosiale arven gir liten kompetanse til å ferdes på ordinære arenaer også på fritiden.
- Barn og unge som vokser opp i hjem med sammensatte problemer, (lav inntekt, utenfor arbeid og utdanning, dårlig psykisk helse og utenfor det sosiale fellesskapet med jevnaldrende) vil trenge innsats på mange områder samtidig. Fritidsdeltakelse må inngå som en del av det koordinerte helhetlige tilbudet til denne gruppa.

VERBALVEDTAK – del 1

«Bystyret ber om en oversikt over hvilke tiltak som allerede tilbys og hva som benyttes av frikort, øremerkede plasser ved fritidsetatene, kulturskolen o.l.»

Tiltaksoversikten settes opp som fire hovedpunkter:

1. Kommunen har i dag følgende tilbud og tiltak for å inkludere barn og unge fra lavinntektsfamilier i ordinær fritidsaktivitet:

- NAV Kristiansand har gjennom mange år forvaltet kommunale midler til fritidsdeltakelse (De som mottar sosialhjelp får en aktivitet pr. år pr. barn) og aktiviteter for barn og unge i familier som mottar hjelp fra NAV. Dette kan være kontingenter og deltakeravgift, nødvendig utstyr eller cup-deltakelse.
- NAV Kristiansand gir ordinære billetter til aktiviteter og opplevelser for brukere med barn, blant annet til kino, Dyreparken og Aquarama. Helse- og sosialstyret vedtok i oppfølging av Handlingsprogrammet, 7. februar i år, å benytte ytterligere kr 450 000 til individuelle, målrettede tilbud; tiltak, opplevelser og fritidsdeltakelse, for å utjevne sosiale forskjeller for barn som lever i lavinntektsfamilier.

- NAV Kristiansand har også økt stilling som koordinator for barneansvarlige fra 20 % til 70 % for å øke innsatsen på dette feltet. Koordinator skal utvikle systemer for NAVs kartlegging av barn og unges fritidsdeltakelse i møte med foresatte.
- Fritidsetaten vest og fritidsetaten øst driver utlån av utstyr til ulike aktiviteter. Her er det mulig å låne utstyr til sport, lek og tur helt gratis. Det er for eksempel mulig å låne skiutstyr, skøyter, diverse friluftsutstyr, redningsvester og mye annet. Begge utlånssentralene er tilsluttet BUA. Foreningen BUA er en nasjonal forening etablert i 2014. Foreningen skal bidra til inkludering og økt deltagelse i helsefremmende aktiviteter for barn og unge uavhengig av sosioøkonomisk status. Dette gjøres ved å styrke og synliggjøre utlansordninger, utstyrssentraler og utstyrsbanker som låner ut sports- og fritidsutstyr til alle barn og unge.
- Fritidsetaten vest og fritidsetaten øst arrangerer ferietilbud og helgeturer for 1300-1400 barn og unge i løpet av året. I disse tilbudene ligger deltagelsen opp mot 40 % fra barn og unge i lavinntektsfamilier, eller fra familier hvor slike aktiviteter ikke har så høy prioritet. Deltakerne henvises blant annet fra sosiallærer, helsesøster, barnevern og i tillegg treffes noen på fritidsklubben. Det betyr at ca. 500 barn og unge i målgruppa får delta i gode, alminnelige og spennende ferietilbud og turer. Deltakelsen skjer på en ordinær arena i et ordinært tilbud og de får dele opplevelsen med sine venner.
- Fritidsklubbene i 12 lokalområder tilbyr gratis kveldsmat to ganger per uke.
- Bydelshus og fritidsklubber er åpne møteplasser i nærmiljøet. Arenaen fungerer som et gratis møtested hvor det også er mulig å leie lokaler gratis til de unges egen virksomhet innen musikk, dans med mer.
- Kristiansand folkebibliotek er en lovpålagt gratistjeneste. Det er gratis å låne bøker og andre medier, det er gratis å bruke biblioteket som møtested, og aktiviteter i regi av biblioteket for barn og ungdom er gratis. Alle barn i Kristiansand kommune får lånekort i 1. klasse, så sant foreldrene skriver under på at de skal få det, dette ordnes via skolene. Barn må imidlertid betale purregebyr for tapt materiale i Kristiansand. Oslo kommune har av hensyn til barnefattighedsproblematikk droppet purregebyr på barne- og ungdomsbøker. Purretakstene for barn og ungdom er halvparten av takstene for de voksne, og biblioteket unngår å kreve inn purregebyr i forbindelse med klassebesøk. Et bibliotekbesøk som ikke er knyttet opp mot et aktivitetstilbud på biblioteket, kan ikke erstatte behovet for en fritidsaktivitet, men biblioteket representerer et verdifullt ikke-kommersielt fristed for denne målgruppen, og kompenserer i noe grad for manglende deltagelse på andre arenaer. Biblioteket erfarer at spesielt mange unge innvandrer gutter har brukt hovedbiblioteket som et uformelt møtested der de har brukt mye tid på dataspill. Biblioteket har en barne- og ungdomsarbeider, hans tilstedeværelse for disse guttene har hatt stor betydning. Biblioteket har en spesielt stor betydning for barn og ungdom som både har innvandrerbakgrunn og tilhører lavinntektsfamilier. Biblioteket blir i mange tilfeller viktig for deres språkopplæring.
- Samsen kulturhus er også et åpent møtested med gratis utleie av ulike lokaler til barn og unges egenaktivitet innen ulike kulturelle uttrykk. Dette gjelder lag, foreninger og selvstyrte grupper av ikke-kommersiell karakter, som har fokus på barne- og ungdomsaktiviteter. Noen av disse praktiserer medlemskap og kontingent, andre ikke. Samsen kulturhus har de siste årene satset mye på aktiviteter rundt UKM, med flere kurshelger i løpet av året. Disse kursene har vært gratis for de unge. Generelt sett er prisnivået lavt på husets egne tilbud og i kafeen. Med inntjeningskrav i driften er fokuset at inntekter fra utleie til voksne, bedrifter og offentlige institusjoner skal

subsidiere tilbud for de unge. Huset har etablert Samsenkortet for ungdom, som gir rabatterte priser på en del konserter, kurs og arrangementer.

- Kristiansand kulturskole tilbyr friplasser på sine undervisningstilbud, i 2016 ble det innvilget 25 slike friplasser. I tillegg har kulturskolen tilbud innen korvirksomhet som enten er gratis eller har svært lav elevavgift. For inneværende skoleår prøver kulturskolen også ut et prosjekt på Tordenskjoldsgate skole hvor alle elever på 2. og 3. trinn får gratis kulturskoletilbud innen sang, stryk- og blåseinstrumenter, dette utgjør 43 elever. Kulturskolen samarbeider også med Blå Kors om Posebyen kulturskole, hvor det gis tilbud til barn og unge som vanligvis ikke bruker kulturskolens tilbud.
- *Storbyprosjekt – idrett* består av en årlig overføring fra Kulturdepartementet gjennom tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag», som fordeles via Norges Idrettsforbund. I tillegg yter Kristiansand kommune et årlig tilskudd. Det overordnede målet med det statlige tilskuddet er å inkludere nye grupper inn i lagenes ordinære aktivitetstilbud, gjennom å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for å delta i organisert idrettsaktivitet. (Tildelingsbrev 2015). Tilskuddsordningen anses som et av tiltakene i Regjeringens fremlagte strategi mot barnefattigdom. Ordningen administreres av Idrettsrådet i Kristiansand.

Det er stor variasjon i hvordan problemet med lav betalingsevne opptrer i de ulike klubbene. Inkluderingen i klubbene skjer imidlertid ved at barn og unge i målgruppa blir tatt imot som ordinære medlemmer i ordinære treningstilbud. Hvis det er behov for ekstra tilrettelegging enten økonomisk eller på annen måte, legges det til rette i det enkelte tilfelle. Trenden de siste årene er at det brukes noe mindre av dette tilskuddet på aktivitetstiltak, og mer på å dekke kontingenter og treningsavgifter til barn og unge med lav betalingsevne. Kristiansand kommune gjennomgikk i 2016 Idrettens storbyprosjekt som kommunen har vært en del av siden 2001([Idrettens storbyprosjekt i Kristiansand 2016](#)).

- Frivillige kultur- og fritidsorganisasjoner er sentrale arenaer for barn og unges deltakelse. Mange organisasjoner håndterer utfordringer knyttet til lav betalingsevne på en god måte.

2. Kommunen har i dag følgende tilbud til barn og unge som har behov for ekstra tilrettelegging på ulike områder for deltakelse i fritidsaktivitet:

- **Aktiv fritid** er en kommunal tjeneste i Helse- og sosialsektoren som arbeider i forhold til innbyggere i alle aldersgrupper med ulike bistandsbehov. Det gjøres vedtak om tjeneste i Aktiv fritid og i dag får 500 kristiansandere hjelp til en mer meningsfylt fritid via denne tjenesten. Det tilbys tre ulike former for bidrag til deltakelse i fritidsaktivitet, det gjelder individuell støttekontakt, individuelle tilbud i samarbeid med frivillige organisasjoner (Fritid med bistand) og deltakelse i grupper (Fritidsenhetene i Kultursektoren er utfører av gruppetilbud på vegne av Aktiv fritid). En ansatt i Aktiv fritid er kontaktperson for ca. 100 brukere. Aktiv fritid lager et tilbud med utgangspunkt i den enkeltes muligheter, ønsker og behov og har et spesielt fokus på forebyggende arbeid blant barn og unge.
- **Fritidsetaten vest og fritidsetaten øst** setter sammen tilrettelagte gruppetilbud for ungdom med behov for det, og har et bredt utvalg av gruppetilbud hver uke. Det samarbeides med foresatte, skoler, helsesøstre, sosiallærere og Aktiv Fritid. Gruppene kan ha ulike ukentlige aktiviteter innen musikk, kultur, idrett, samt friluftsliv og gruppene bruker de universelle arenaene på ulike områder. Disse gruppene kan for noen være springbrettet over i en frivillig organisasjon som driver med en aktivitet de har blitt kjent med, blitt glad i og trygg på gjennom deltakelse i et gruppetilbud.

Totalt driftes pr. i dag 46 gruppetilbud med subsidierte deltakeravgift, noe som gir tilbud til ca. 400 barn og unge. Nær halvparten av disse gruppene har deltakere fra Aktiv fritid med støttekontaktvedtak.

- **Røde Kors og Blå Kors** er to sentrale frivillige organisasjoner som arrangerer ferietilbud for denne målgruppa i hele landet.

Røde Kors driver konseptet Ferie for alle. Gjennom dette tilbudet får familier med svak økonomi tilbud om en aktiv ferieopplevelse for hele familien. Ferie for alle-oppholdene arrangeres i skoleferiene i stor grad ved Røde Kors sentrene, i Kristiansand drifter Røde Kors Haraldvigen til blant annet dette formålet. I tillegg til familieturer arrangerer Røde Kors også noen ferieturer for barn og ungdom opp til 18 år. <https://www.rodekors.no/tilbudene/ferie-for-alle/>

Blå Kors drifter konseptet Blå Kors Ferier. Sørlandet Folkehøgskole på Birkeland er base for sommerferietilbudet som Blå Kors arrangerer for målgruppa i hele landet. Her legges det til rette for at barn og ungdom skal få opplevelser sammen med sine foreldre eller foresatte, slik at familien opplever å skape ferien sammen. Flere av aktivitetene er valgfrie og noen aktiviteter er obligatoriske å bli med på. Ferien rommer både aktiviteter og avslapning for liten og stor. www.blakorsferier.no

- **Samarbeid med frivillige organisasjoner**

Mange frivillige organisasjoner bidrar til inkludering av levekårsutsatte barn og unge i fritidstilbud og aktiviteter, og tilbyr særlige tilbud til målgruppa. Kommunen har ulike former for samarbeid med flere frivillige organisasjoner som har tilbud om fritidsaktiviteter. Prosjektet *Nye mønstre – trygg oppvekst* prøver blant annet ut ulike prosjektsamarbeid med frivillige organisasjoner.

På vegne av Bufdir utlyser kommunen statlige tilskuddsordninger knyttet til tiltak og prosjekter for målgruppa (se under). Kommunen tilbyr også frivillige organisasjoner veiledning ved søknadsskriving. Kristiansand kommunes samlelegat kan også være en aktuell tilskuddsordning for disse organisasjonene.

- **Sentrale statlige tilskuddsordninger**

Bufdir forvalter to tilskuddsordninger hvor både offentlige instanser og frivillige organisasjoner kan søke om tilskudd for å styrke tilbudet til målgruppa. Kommunen er en sentral samarbeidspartner for Bufdir i forvaltningen av disse tilskuddsordningene:

Nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom. Formålet med denne tilskuddsordningen er et virkemiddel for å bedre mulighetene for at flere barn og ungdom skal få delta på viktige sosiale arenaer, som ferie- og fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes inntekt og sosiale situasjon.

Tilskuddsordningen Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn. Formålet med denne tilskuddsordningen er å bidra til etablering eller videreutvikling av åpne møteplasser, definert som en sosial arena for fritidsaktiviteter hvor barn og ungdom fra alle sosiale lag kan møtes og delta på like vilkår.

De siste tre årene (2015-2017) har drøye 9 millioner kroner kommet som tilskudd til ulike prosjekter i Kristiansand fra disse to tilskuddsordningene. Tilskuddene er fordelt med 67 % til kommunale tiltak og 33 % til tiltak i regi av frivillige organisasjoner.

3. Kommunen har i dag følgende tiltak for å sikre deltakelse fra målgruppa:

For å redusere risiko for utenforskap må vi som samfunn finne gode kombinasjoner av universelle løsninger som dekker hele barne- og ungdomsbefolkningen – og spesifikke tiltak for å redusere kjente risikofaktorer. Det er ingen grunn til å tro at det kun er enkle løsninger som skal til. Samordning og samarbeid blir stadig viktigere slik at løsninger sees i sammenheng (lokalt/sentral, offentlig, privat eller frivillig). Det er ikke mangel på tiltak som er utfordringen, men det å nå ut til målgruppa med de mulighetene som finnes.

Det sentrale er å sikre hverdagslivet. Det er positivt med stunt og enkeltopplevelser, men hverdagslivet er det viktigste. Få tilhørighet, identitet og nettverk. Alle må i aktivitet, alle trenger å være savnet og å bli sett. Nettverk og venner gir livet mening og verdi, det er avgjørende for livskvaliteten og den psykiske helsen. Fritidsarenaen er sentral vedrørende tilhørighet og sosial kompetanse, det ligger en normalitet i slik deltakelse og de aller fleste barn og unge har en eller annen gang vært deltakere på en fritidsarena.

De viktigste tiltakene som er på gang for å sikre deltakelse fra målgruppa er:

- **Etablere kommunens knutepunktfunksjon** for samarbeid med frivillig sektor og familiene i målgruppa. Det sentrale her er å sikre en funksjon som er både tverrsektoriell og tverrfaglig sammensatt, samt har representasjon fra ulike tjenestenivå. For å sikre nærhet til målgruppa og forankring i administrasjonen bør denne funksjonen bestå følgende tjenesteområder/kompetanse: Helse- og sosialsektoren v/ oppfølgingstjenesten og NAV, kultursektoren v/fritidstjenesten og rådgiver (kjennskap frivillige organisasjoner), oppvekstsektoren v/ barne- og familietjenesten og rådgiver skole.
- **Implementere begrepet fritid i hjelpetjenestene.** Spørsmålet om hva barnet ditt gjør på fritiden må bli like vanlig og viktig som at det spørres om strømgregninga kan betales. Utnytte kartleggingssamtalen til å få oversikt over barnas og familiens fritidsengasjement.
- **Prosjekt «Nye mønstre – trygg oppvekst»** prøver ut en modell med familiekoordinatorer til barnefamilier som opplever vedvarende lavinntekt. Dette er et tverrsektorielt utviklingsprosjekt hvor målsettingen er å bryte mønstre hvor lavinntekt, og de sosiale og helsemessige konsekvensene som følger, overføres fra en generasjon til neste generasjon. Å bryte den negative sosiale arven vil innebære å styrke barn og unges muligheter til å realisere sitt potensiale på oppvekstarenaer som fritid og skole. Familiekoordinatorene har stort fokus på barn og unges deltakelse i ordinære fritidsaktiviteter og hvilke barrierer som hindrer deltakelse. Familiekoordinatorene tar alltid utgangspunkt i barn og unges egne ønsker for sin fritid og støtter i oppstart og oppfølging.

4. Andre muligheter/tiltak

Utover eksisterende tilbud, er det selvsagt aktuelt å vurdere forslag til nye tilbud. Her følger tre eksempler som vurderes å ha betydning for målgruppa. I tillegg kommenteres et forslag som dukker opp med jevne mellomrom, men som det ikke anbefales å vurdere flere ganger.

- *Aktiv fritid følger opp vedtak knyttet til fritidsdeltakelse for personer med særlig behov.* I den sammenheng lages det et tilbud med utgangspunkt i den enkeltes muligheter, ønsker og behov. For noen gjelder dette tilbud i samarbeid med frivillige organisasjoner (Fritid med bistand). Det kan aktuelt å styrke dette tilbudet gjennom tilgjengelige midler knyttet til betaling av kontingenter, utgifter til stevner og reiser, samt utstyr.

- Det kan være aktuelt å etablere et prosjekt etter modell av Idrettens storbyprosjekt for øvrige deler av kulturtilbudet til barn og unge. En satsing som har et overordnet mål om å inkludere nye grupper i organisasjonenes ordinære virksomhet er det behov for også innen korps, kor og andre fritidsorganisasjoner. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene innen kulturfeltet er en viktig del av den kulturelle grunnmuren i vårt samfunn og tiltak som motvirker økonomiske og kulturelle barrierer for deltakelse er av stor betydning.
- Det kan være aktuelt å utrede en utvidelse av det eksisterende svømmetilbudet for barn i barneskolen. Det ville være interessant å starte skolesvømming i 1. klasse. Skolen er den arenaen hvor tilbudet når alle barn, på den måten sikres alle den samme mulighet for en særdeles nødvendig kompetanse. Å kunne svømme er en sosial kompetanse som ikke bare er nyttig, i noen sammenheng er den også livreddende. Samtidig legger denne kompetansen grunnlaget for deltakelse i mye lek og moro i ungdomsårene.
- Opplevelseskort er et tiltak som tidligere er vurdert, men som vil kreve mye ressurser i administrasjon. Telemarksforskning har evaluert Opplevelseskortet, og konklusjonen er ikke ensidig positiv. Mange brukere opplever stigma i forbindelse med bruk av kortet, og særlig der hvor kortet ikke er godt kjent på aktivitetsstedet slik at det må gjøres rede for kortet for eksempel ved kinobesøk. Noen brukere opplever det som «fattig-kortet». NAV Kristiansand gir ordinære billetter til aktiviteter og opplevelser for brukere med barn, i tillegg til dekning av fritidsaktivitet for lavinntektsfamilier. Prioriteringene av slike tiltak ble økt i Helse- og sosialstyrets oppfølging av handlingsprogrammet 07.02.17, sak 3/17.

VERBALVEDTAK – del 2

«Bystyret ber samtidig om en utredning for bedre tilrettelegging for uorganisert aktivitet ved eksempelvis åpne dager i gymsaler, idrettshaller, kulturhus ol.»

Både lokale kulturbygg, som bydelshus og ulike fritidssentre/grendehus, Samsen kulturhus og biblioteket defineres som åpne møteplasser. Bufdir definerer «Åpen møteplass» slik:

«Barn og unge fra alle sosiale lag kan møtes og delta på like vilkår. Møteplassen skal særlig legge til rette for inkludering og deltakelse for barn og ungdom som faller utenfor og ikke benytter seg av andre fritidsaktiviteter. Møteplassen skal være et lavterskeltilbud, hvor det ikke stilles krav om kunnskap, politisk ståsted eller religiøs bakgrunn for å delta. Tilbudet skal så langt det er mulig ha lave eller ingen kostnader for deltakerne.»

Utendørs idrettsanlegg som fotballbaner m.m. er tilgjengelig for bruk så sant de ikke er disponert til organisert trening. Kommunen tilrettelegger blant annet med lys på banene i den mørke årstiden for uorganisert aktivitet.

Når det gjelder gymsaler og idrettshaller stiller det seg annerledes. Anleggene er i bruk daglig mandag til fredag kl. 08.00 – 22.00 (fredag kl. 20.00) til skolenes og idrettens aktiviteter. Idrettshaller har også stor aktivitet i helger knyttet til stevner, kamper m.m. Noen haller har noe ledig kapasitet i enkelte helger som kan benyttes til åpen virksomhet.

Tidligere forsøk

Konsept Åpen hall-tilbud er prøvd ut tidligere i Kristiansand. Det har imidlertid vært vanskelig å få til dette tilbudet på samme måte som det finnes i enkelte andre storbyer. Det er gjennomført åpen hall-tilbud over kortere tidsrom i enkelte lokalområder, men det har ikke etablert seg et fast tilbud. Idrettsetaten har ikke ressurser til å drifte slike tilbud, og det har også vært vanskelig å få klubber til å bli med på å drifte slike tilbud over tid.

Åpen hall er tidligere forsøkt i Vigørhallen, Torridalshallen, Havlimyrhallen, Iddahallen og Sukkevannshallen. Organiseringen av tilbudet har variert. Det har vært drevet tilbud på initiativ fra særlige etniske grupper, fra foreldre i et lokalområde, fra idrettsklubber, samt gjennom samarbeid mellom idrettsklubb og kommune. Felles for alle tiltakene er kort levetid, med unntak av tilbudet i Vigørhallen, hvor det dreier seg om fotballaktivitet i helgene for unge voksne kosovoalbanere og somaliere. Utover dette har målgruppene vært barn og unge i ulike lokalsamfunn, hvor initiativtakerne har et genuint ønske om å aktivisere flest mulig barn og unge i fysisk aktivitet og i noen sammenheng som mål å rekruttere til det lokale idrettslaget. Felles for forsøkene er at dette er svært populært i starten og at de som deltar i stor grad er de som er aktive fra før. Tilbudene viser til redusert deltakelse over tid og total varighet 1-2 år. Det frivillige initiativet dabber av, det er vanskelig å få med nye brukere og nye frivillige og for de som er initiativtakere, og allerede aktive i en klubb, gjelder generelt følgende; frivilligheten brukes opp i klubbene. Kommunens bidrag i disse forsøkene har vært gratis halleie.

Oslo og Bergen har lange tradisjoner for å drive åpen hall-tilbud, men med litt ulik profil. I Oslo er det flere åpen hall-tilbud i bydelene som får tilskudd via storbymidlene. Oslo skiller seg klart ut ved at det er mye penger i denne ordningen og at det er mer ressurser i idrettskretsen til å ha egne rådgivere som jobber med inkludering. De fleste av disse tilbudene har ungdom som målgruppe og tidspunktet er gjerne lagt på kveldstid i helgene. I Bergen er det kommunen som drifter åpen hall-tilbudet gjennom egne budsjetter. Åpen hall arrangeres i 17 ulike haller i Bergen hver søndag kl. 10 – 13 i perioden september-april, og målgruppen er barnefamilier. I seks av hallene er det kontrakt med lokale idrettslag om å drifte tilbudet, i de øvrige er det egne kommunale aktivitetsledere. Det enkelte idrettslaget får tilskudd på kr 2500 pr uke og må stille med to aktivitetsledere. Tilbudet driftes noe billigere i de hallene kommunen stiller med egne ansatte. Totalt brukes det over 1 million kroner i året på drift av åpen-halltilbudet i Bergen.

Muligheter og kostnader i Kristiansand

I Kristiansand vil det være mulig å prøve ut tilbud i enkelte haller og gymsaler. Tidspunktet vil i stor grad dreie seg om helger, tilpasset øvrig aktivitet i det enkelte anlegget. Utfra tidligere erfaringer med utprøving av slike tilbud i frivillig regi, ansees det som mest hensiktsmessig å vurdere kommunal drift. Likevel er det viktig at gymsalene på skolene fortsatt er åpne for foreldredrevne initiativ hvor barn kan møte andre i nærmiljøet for lavterskel lek og utprøving av forskjellige idretter.

To ansatte med kompetanse innen idrettsaktiviteter og veiledning bør bemanne et slikt tilbud. Et tilbud på 3 timer pluss for- og etterarbeid vil ha en lønnskostnad på ca. kr 4500 pr gang og forutsetter da gratis bruk av anlegget. Drift fra september til mai, ca. 30 uker vil da gi en kostnad på kr 135 000 pr hall.

Målsetting med tilbudet

I forbindelse med eventuelt ny utprøving av Åpen hall-tilbud i Kristiansand bør det drøftes hva som ønskes oppnådd med et slikt tilbud. Som det går frem av tilbudene i Oslo og Bergen har de totalt ulike målgrupper. I Oslo er målgruppa ungdom på kveldene i helgene og det er tilknyttet bemanning og kompetanse med fokus på inkludering. I Bergen er som sagt tilbudet på søndag formiddag og målgruppa er barnefamilier.

Dersom barn og unge i lavinntektsfamilier er målgruppa i et eventuelt tilbud i Kristiansand, er det kanskje mulig å rekruttere noen. Men denne gruppa barn og unge er like forskjellige som alle andre barn og unge, har like mange forskjellige drømmer som andre barn og unge, og bør dermed gis de samme mulighetene i det ordinære fritidslivet. Barrierer for deltakelse på fritidsarenaen er for denne målgruppa i mange tilfeller også mangel på selvtillit og slike åpne tilbud kan for noen oppleves som skummelt. Det er iallfall avhengig av solide voksne ledere som ønsker velkommen og skaper trygghet slik det er på åpne tilbud på andre arenaer som fritidssentre, kulturhus, bibliotek osv. Dette ligger til grunn for beregning av lønnskostnadene i ovennevnte utregning. Det bør også tas med i en vurdering hvor stor mulighet for tilhørighet

og kontinuitet tilbudet gir, da det er sentrale verdier som det er ønskelig å oppnå for målgruppa. På denne bakgrunn stilles det spørsmål om dette er den rette satsingen for å nå målgruppa barn og unge berørt av fattigdomsproblematikk.

Nye og uorganiserte idretter

Tilrettelegging for lite kostnadskrevende idretter/fysisk aktivitet av en mer uorganisert og åpen karakter som parkour, street workout o.l. kan være en annen vei å gå. Da blir det deltakelse på en ordinær arena tilpasset disse aktivitetene, og aktiviteter som krever lite eller ingenting utstyr. Både parkour og egenvektstrening har hatt en økende tilstrømming de senere årene og når bredt ut i alle samfunnslag.

Av andre uorganiserte idretter som når bredt blant barn og unge er skating, inline og sparkesykkel. Felles for de nye og uorganiserte idrettene er at de ikke har kommunale innendørsarenaer og er drevet i privat regi. Noen av dem står på trappene til å bli tatt opp i Norges idrettsforbund og det vil på sikt være forventet at det finnes egnede innendørsanlegg i Kristiansand. Inngangsbillettene til de private arenaene kan bidra til utenforskap.

Nye og «unorske» idretter

Siden 50 % av familiene med lavinntekt er innvandrerfamilier, kan det også være en vei å fokusere på idretter som ikke har så lang tradisjon i Norge, men som ulike innvandrergrupper har erfaring med fra sitt hjemland.

Idrettsrådet vil gjennom storbyprosjektet igangsette et forsøk med en satsing på cricket og basketball. Dette er to idretter som er store og populære i land hvor mange av våre nye landsmenn har sin opprinnelse. En del av prosjektet vil være å stimulere foreldre-engasjement blant innvandrere og på den måten bidra til at de blir kjent med den norske idrettsmodellen basert på frivillighet. Skal for eksempel cricket bli en bærekraftig idrett i Kristiansand er vi avhengig av den kompetansen innvandrerbefolkningen besitter. Dersom denne satsingen viser seg å være vellykket, vil dette være en vei å gå videre.

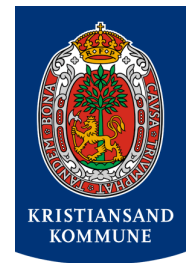
Punkt 155/17: Boligprogram 2018-2021

Bilag

Vedtak KOMMUN, 07112017, Sak 102/17, Boligprogram 2018-2021

Vedtak BYSTYR, 22112017, Sak 155/17, Boligprogram 2018-2021

Boligprogram 2018-2021 Endelig2.pdf

Dato 26. oktober 2017
Saksnr.: 201703359-23
Saksbehandler Line Baasland

Saksgang
Kommunalutvalget
Formannskapet
Bystyret

Møtedato
07.11.2017
15.11.2017
22.11.2017

Boligprogram 2018-2021

Sammendrag

Boligprogrammet er et eget program for tema bolig. Programmet er et underlag for kommunens ordinære budsjett og handlingsprogram. Programmet skal søke å ivareta de intensjoner som er nedfelt i gjeldende kommuneplanen, overordnede planer og vedtatt utbyggingspolitikk.

Boligprogrammet skal legge til rette for en befolkningsvekst, bidra til bærekraftig utvikling og ivareta intensjoner i kommuneplan og utbyggingspolitikk. Forslaget til boligprogram og tilhørende prognose tilrettelegger for et volum på ca. 720 boenheter per år.

Hovedprinsipp om at utbygger/utbyggingsområdene selv må dekke de kostnader som kommer som en følge av utbyggingen videreføres.

Det planlegges, og er aktivitet innenfor mange områder som krever en tilrettelegging av offentlig infrastruktur (både teknisk og sosial). Dette gir utfordringer ift hva kommunen skal og bør gjøre av tilrettelegging av offentlig infrastruktur.

Forslaget til program som fremlegges angir et forslag til prioritering. Dette er gjort ved at områdene er angitt med fargekoder grønn, gul og rød. Det er i tillegg foretatt en prioritering innfor de områdene som er gitt i rød prioritering. Det er gitt følgende forslag til prioriteringsrekkefølge på prosjektene i rød gruppe i tabell 2:

Prioritet 1: Marviksletta
Prioritet 2: Bjørndalen
Prioritet 3: Kroodden
Prioritet 4: Hamrevann

I hovedsak følger forslag til Boligprogram 2018-2021 fjorårets boligprogram. I årets boligprogram er det noe mer fokus på kapasitet på offentlig infrastruktur. I tabell 2 er ATP og BATP (bolig, areal og transport planlegging) slått sammen til ett kriterium; BATP med vekt på kollektiv, sykkel og gange, og nærhet til metro/busslinje.

Rådmannen anbefaler:

På bakgrunn av gjeldende politikk og innmeldte boligbehov har vi følgende anbefaling:

- Kommunen skal for perioden tilrettelegge for et byggevolum på ca 720 boliger pr. år, fortrinnsvis innen tettsted og transformasjonsområder.
- Tabell 3 gir grunnlag for drøftelse av utbyggingsavtale.
- Tabell 2 angir prioritering for hvor kommunen skal tilby utbyggingsavtale
- Kommunen vurderer fortløpende ifm revisjon av boligprogrammet prioriteringen av utbyggingsområder.

Vedtak av Boligprogrammet 2017-2020:

I forbindelse med vurdering av områder for utbygging og utbyggingstakt skal kommunen vektlegge at utbyggingsområder kan og vil bli betjent med kollektivtrafikk, og at innbyggerne i større grad kan sykle og gå til hverdagstilbudene.

Dette er i Boligprogrammet fulgt opp i tabell 2, i prioriteringen av de større utbyggingsområdene. Kriteriet B-ATP med vurdering av kollektiv, sykkel og gange ligger til grunn for prioriteringen av utbyggingsområdene.

I hovedsak Boligprogram 2018-2021 fjorårets boligprogram. I årets boligprogram er det noe mer fokus på kapasitet på offentlig infrastruktur. Ved neste revisjon av Boligprogrammet vil følgende tema bli løftet med prioritering som følge av disse.

- Kapasitet på offentlig infrastruktur
- Føringer gitt i Kommuneplanens samfunnsdel
- Byvekstavtale og arbeidsreiser.

Ved neste revisjon vil vi også søke å innlede samarbeid med Søgne og Sogndalen for felles oversikt over boligarealreserve og drøfte mulighetene for en omforent utbyggingspolitikk

Forslag til vedtak

[Boligprogram for perioden 2018-2021 vedtas. Private utbyggingsområder som er angitt i Boligprogrammets tabell 3 med grønn og gul farge, tilbys inngåelse av utbyggingsavtale.](#)

Tor Sommerseth
Rådmann

Ragnar Evensen
Teknisk direktør

Vedlegg:
Boligprogram 2018-2021

Bakgrunn for saken

Om boligprogrammet

Boligprogrammet er et eget program for virksomhetsområdet bolig. Kommunens boligprogram angir hvor utbyggingen til boliger er forventet gjennomført, til hvilket tidspunkt og til hvilket volum.

Programmet er et styringsredskap for kommunen i forhold til private parter som grunneiere og utbyggere, og er ment å gi innspill og forutsetninger i forhold til spørsmål omkring oppstart og etablering av boområder. Behovet for tilrettelegging av sosial og teknisk infrastruktur vurderes særskilt. Boligprogrammet legger grunnlag for inngåelse av utbyggingsavtaler, og angir prioritering mellom større utbyggingsområder. Boligprogrammet gir grunnlag for kommunens handlingsprogram og budsjett.

Føringer for boligutbyggingen

Programmet gir innledningsvis en oversikt over nasjonale og lokale rammebetingelser som er forutsatt vektlagt ifm utarbeidelse av et boligprogram.

Nasjonalt står ønske om befolkningsvekst i byene og fortsatt økt tilrettelegging av boliger sentralt. Det vektlegges at tilretteleggingen skal skje etter en samordnet areal transportplanlegging. Lokalt er det Regionalplan, Kommuneplanen, kommunedelplaner, Klimaplan og andre planer sammen med vedtatt utbyggingspolitikk, utbyggingsavtaler, reguleringsplan med bestemmelser og handlingsprogram/budsjett som gir kommunens rammebetingelser for hvor utbygging kan og bør gjennomføres.

I kommunens boligutbyggingspolitikk står overbud av boliger som en rammebetingelse, for å kunne ivareta kjøpers marked. Tilbudet er forutsatt å skulle dekkes gjennom utbygging og tilrettelegging innenfor både eksisterende byggeområder og nye. Utbyggingsområder i eller i tilknytning til metroakse og knutepunkt skal prioriteres. Det skal tilrettelegges for variert boligtilbud innenfor alle bydeler. Kommunen ved Kristiansand eiendom er gjennom boligpolitikken forutsatt å ha en aktørrolle innen boligutbyggingen.

Fortsatt befolkningsvekst, gjeldende utbyggingspolitikk og utbyggernes forventninger til aktivitet, tilsier at kommunen fortsatt bør arbeide for at det skal tilrettelegges for et byggevolum tilsvarende 700 – 800 boliger per år. Etablering av flere leiligheter beliggende i tilknytning til knutepunkt/senterområder og langsmed metroaksen skal prioriteres. På grunn av forventet lavere befolkningsvekst (hvis en ser bort fra studenter som melder flytting) anbefales det at det tilrettelegges for 720 boenheter, fremfor 750 boenheter som tidligere.

Tabell 3

Oversikt over kommunens utbyggingsområder til boligformål fremgår av boligprogrammets tabell 3. Behovet for etablering av overordnet infrastrukturtiltak er angitt i tabellen, men er ikke fullstendig. Omfang av infrastrukturtiltak og når det kreves etablert vil endelig avklares ifm reguleringsplanbehandlingen.

Nevnte infrastrukturtiltak omfatter både kommunale, fylkeskommunale og statlige tiltak. Når tiltakene kreves etablert og når de kan etableres avhenger av ulike forhold, herunder forhold som kommunen ikke alltid har full kontroll over. For tiltak hvor kommunen er forpliktet i forhold til forholdsmessighet til å bidra, er det en forutsetning at tiltakene blir tatt inn og prioritert ifm budsjettbehandlingen.

Det forventes at det i høringsperioden blir innspill til tabell 3 og forventet byggeaktivitet. Administrasjonen vil etter høringsrunden utarbeide ny tabell, figurer og prognoser, som underlag til kommunens budsjett og HP program.

Det totale utbyggingsvolumet, med tilhørende utbyggingstakt, som ligger i tabell 3 er lite sannsynlig vil bli realisert fullt ut.

Av tabell 3 fremgår det at kommunen har god tilgang på områder som kan tilrettelegges for boligutbygging. Utfordringen er at det er mange utbygginger som er ønsket igangsatt innen kort tid samtidig som flere av områdene er avhengig av kommunalt tilrettelegging av teknisk og sosial infrastruktur.

Prioritering av utbyggingsområder

Boligprogrammet foretar en prioritering av utbyggingsområdene

- Grønn prioritering – områder som er under utbygging/evt som har inngått utbyggingsavtale. Omfatter også kommunale områder.
- Gul prioritering – private områder der avtale kan forhandles fram og utbygging gjennomføres, uten vesentlig bidrag fra kommunen. Tidspunkt for realisering styres av /regulering og når avtale vil foreligge.
- Rød prioritering – større områder som krever offentlig medvirkning /tilrettelegging. Utbyggingsavtale er en forutsetning for utbygging.

Det foretas en prioritering mellom de røde områdene. Prioriteringen av de røde områdene er vurdert slik at det er områdene som i størst mulig grad bidrar til kommuneplanens måloppnåelse.

Områdene er avhengige av prioritering i kommunens handlingsprogram.

Tabell 2 prioriterer slik:

Prioritet 1: Marviksletta

Prioritet 2: Bjørndalen

Prioritet 3: Kroodden

Prioritet 4: Hamrevann

Det store antallet utbyggingsområder som ønskes igangsatt medfører utfordringer mht utbygging og tilrettelegging av hoved VA løsninger. Når en åpner opp for aktivitet i flere områder samtidig gir det kommunen økt belastning innenfor investeringer og drift. Dette kan føre til liten forutsigbarhet for utbyggersiden om utbygginger må stanses og tilpasses overordnet VA- løsninger.

Det er i forbindelse med høringsperioden avdekket at enkelte utbyggingsområder betinger betydelige bidrag til offentlig infrastruktur (VA-anlegg). Dersom et område er gitt gul fargekoding i tabell 3, men forutsetningene for kodingen er endret i ettertid, må kommunen gjøre ny vurdering om det skal tilbys utbyggingsavtale med kommunalt bidrag til området.

I hovedsak følger forslag til Boligprogram 2018-2021 fjorårets boligprogram. I årets boligprogram er det noe mer fokus på kapasitet på offentlig infrastruktur. Det vil være økt fokus på dette i det videre arbeidet med Boligprogram. I tabell 2 er ATP og BATP (bolig, areal og transport planlegging) slått sammen til ett kriterium; BATP med vekt på kollektiv, sykkel og gange, og nærhet til metro/busslinje.

Innkomne merknader

Trollvegg Arkitektstudio AS ved Morten A. Kirkemo

Innspill til tabell 3 i Boligprogrammet: Reguleringsplan for området Sørskauen prosjekteres for 266 nye boenheter og offentlig barnehage.

Administrasjonens merknad:

Tabell 3 er oppdatert for dette innspillet.

Spektrum holding AS ved Kjell Engelstad

Innspill til tabell 3 i Boligprogrammet: Er usikker på om reguleringsområdet Dvergsnesveien 411 er tatt inn i tabell 3. Planen omfatter 10 eneboligtomter som vil bli lagt ut for salg i 2018.

Administrasjonens merknad:

Mindre utbyggingsområder med under 10 boenheter pleier ikke å tas inn i tabell 3.

Kystverket

Har ingen vesentlige merknader til Boligprogrammet.

Administrasjonens merknader:

Ingenting å bemerke.

Alvin Ingebretsen

Innspill til tabell 3 i boligprogrammet: Reguleringsplan for området Mæbø 1/6 er under omregulering og antallet eneboligtomter er 27. Det planlegges igangsetting av 6 tomter i 2019.

Administrasjonens merknader:

Tabell 3 er oppdatert for dette innspillet.

Bane NOR SF

Viser til at det i Boligprogrammet blir satset på øst-vest aksene med boligbygging langs bussmetroen, og mener tilsvarende satsing på nord-syd aksene bør prioriteres i tilsvarende grad. Videre etterlyses jernbane som kollektivmulighet. Mener det er positivt med kommunens satsing på økt andel boliger i Kvadraturen.

Administrasjonens merknad:

Boligprogrammet legger til grunn kommunes overordnede arealstrategi, som angir kommunens vekstreninger. Kommuneplanens nylig vedtatte arealstrategi i Kommuneplanens samfunnsdel 2017-2030 skal legges til grunn for revisjon av kommuneplanens arealdel og gi føringer for plan- og byggesaksbehandling, og boligprogrammet vil følge opp forutsetninger gitt i Kommuneplanen.

Multiconsult ved Alf Petter Mollestad

Innspill til tabell 3 i boligprogrammet: Det er startet opp planarbeid for området Grim torv. Planlagt framdrift er som følger: 50 enheter i 2020 og 50 enheter i 2021. Totalt 300-350 boenheter.

Administrasjonens merknad:

Tabell 3 er oppdatert for dette innspillet.

Kanalbyen ved Svein Erik Knoph

Innspill tabell 3 i boligprogrammet: Byggetrinn 1: 126 enheter, ferdigstilling første halvår 2019. Byggetrinn 2 ca 90 enheter, legges ut for salg første halvdel 2018, forventet ferdig andre halvdel 2020.

Administrasjonens merknad:

Tabell 3 er oppdatert for dette innspillet.

Vedtak av Boligprogrammet 2017-2020:

I forbindelse med vurdering av områder for utbygging og utbyggingstakt skal kommunen vektlegge at utbyggingsområder kan og vil bli betjent med kollektivtrafikk, og at innbyggerne i større grad kan sykle og gå til hverdagstilbudene.

Dette er i Boligprogrammet fulgt opp i tabell 2, i prioriteringen av de større utbyggingsområdene. Kriteriet B-ATP med vurdering av kollektiv, sykkel og gange ligger til grunn for prioriteringen av utbyggingsområdene.

Rådmannens anbefaling

På bakgrunn av gjeldende politikk og innmeldte boligbehov har vi følgende anbefaling:

- Kommunen skal for perioden tilrettelegge for et byggevolum på ca 720 boliger pr. år, fortrinnsvis innen tettsted og transformasjonsområder
- Tabell 3 gir grunnlag for drøftelse av utbyggingsavtale
- Tabell 2 angir prioritering for hvor kommunen skal tilby utbyggingsavtale
- Kommunen vurderer fortløpende ifm revisjon av boligprogrammet prioriteringen av utbyggingsområder.

Tema ved neste revisjon av Boligprogrammet

Boligundersøkelse

Kommunen har igangsatt arbeid med å få gjennomført en boligundersøkelse. Resultat fra denne vil bli omtalt i forhold til kommunes boligpolitikk og i Boligprogram.

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt 20. september 2017. Det står i denne at kommunen vil benytte boligprogrammet og egen planlegging mer aktivt for å styre utviklingen i ønsket retning før det foreligger ny arealdel. Boligprogrammet vil ved neste revisjon følge opp de føringer som er gitt i samfunnsdelen. Kommuneplanens samfunnsdel ble endelig vedtatt etter at Boligprogrammet hadde vært ute til høring, og det er derfor ikke gjennomført prioritering av utbyggingsområder i henhold til føringene i Kommuneplanens samfunnsdel i Boligprogram 2018-2021.

Byvekstavgift

De vektinger som er blitt gjort av utbyggingsområder i forbindelse med prioritering inn mot Prioriteringen i tabell 2 i dette Boligprogrammet er i samsvar med forslag til Byvekstavgift. Prioriteringen som gjøres i framtidige boligprogram skal være i samsvar med inngått Byvekstavgiften.

Arbeidsreiser

Ved prioritering av utbyggingsområder i boligprogrammet vil det bli vurdert om arbeidsreiser skal tas inn som et kriterium, dette i henhold til anbefaling i rapport om Evaluering av boligutbyggingspolitikken.

Kapasitet offentlig infrastruktur

Utbyggingsområder i forhold til eksisterende kapasitet på offentlig infrastruktur, og behov for etablering av ny offentlig infrastruktur, vil bli vurdert og vektlagt videre framover. Det arbeides med å utarbeide kommunedelplan for Vann og avløp. Denne vil legge grunnlag for mer spesifikke prioriteringer i neste boligprogram.

Nye Kristiansand – kommunesammenslåing

Ved neste revisjon vil vi søke å innlede samarbeid med Søgne og Songdalen for felles oversikt over boligarealreserve og drøfte mulighetene for en omforent utbyggingspolitikk.